

ความเข้าใจเรื่องกรรม

ศด. พญ.สุทนต์

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ความเข้าใจเรื่องกรรม

สมเด็จพระญาณสังวร

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ISBN

พิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศลในการพระศพ สมเด็จพระญาณสังวร

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

พฤศจิกายน ๒๕๕๖ จำนวน ๕๐,๐๐๐ เล่ม

ที่ปรึกษา

สมเด็จพระวันรัต

พระเทพปริยัติวิมล

กองบรรณาธิการ

พระศากยวงศ์วิสุทธิ์

รศ.สุเขาวนั พลอยชุม

บรรณาธิการสร้างสรรค์และวาดภาพ

ธีรโพธิภิกขุ (อาจารย์ธีระพันธุ์ ลอไพบูลย์)

ผู้อุปถัมภ์การพิมพ์

รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

พิมพ์ที่

คำนำ

นับแต่เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลสังฆปริณายก สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๖ และเชิญพระศพมาประดิษฐาน ณ พระตำหนักเพชร เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๕๖ ได้มีพุทธศาสนิกชนและสาธุชนมาถวายความเคารพพระศพเป็นจำนวนมาก ทั้งกลางวันและกลางคืนต่อเนื่องมาตั้งแต่บัดนั้นจนบัดนี้ แสดงถึงพระบารมีธรรมของเจ้าพระคุณสมเด็จพระที่ปกแผ่ไปยังพุทธศาสนิกชนและสาธุชนทุกหมู่เหล่าและแสดงถึงความเคารพนับถือที่พุทธศาสนิกชนและสาธุชนทุกหมู่เหล่ามีต่อเจ้าพระคุณสมเด็จพระ อันเป็นแรงบันดาลใจให้บุคคลเหล่านั้น ไม่ว่าจะอยู่ใกล้ไกลเพียงไรก็ตั้งใจเดินทางมาถวายความเคารพพระศพอย่างเนืองแน่นต่อเนื่อง ด้วยความสำนึกในพระเมตตาธรรมและความกรุณาคุณของเจ้าพระคุณสมเด็จพระ

เพื่อให้พุทธศาสนิกชนและสาธุชนผู้มาถวายความเคารพพระศพได้มีสิ่งอนุสรณ์ อันเนื่องด้วยเจ้าพระคุณสมเด็จพระ ไว้เป็นที่ระลึกและปลื้มปิติ ทางวัดบวรนิเวศวิหารจึงได้จัดพิมพ์พระนิพนธ์ของเจ้าพระคุณสมเด็จพระ พร้อมด้วยพระรูปน้อมถวายพระกุศลและแจกเป็นปฏิการแก่ทุกท่าน ดังที่ปรากฏอยู่ในมือของท่านทั้งหลาย บัดนี้

วัดบวรนิเวศวิหาร

๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๖

พระประวัติ
สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช
สกลมหาสังฆปริณายก
(สุวฑฺฒนมหาเถร เจริญ คชวัตร)

วันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนา สมเด็จพระญาณสังวร วัชรพรนิเวศวิหาร เป็น สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก นับเป็นสมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๙ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๖ นับเป็นสมเด็จพระสังฆราช ที่ทรงดำรงตำแหน่งยาวนานกว่าสมเด็จพระสังฆราชพระองค์ใด ๆ ในอดีตที่ผ่านมา คือ ๒๔ ปี

วันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ เป็นวันคล้ายวันประสูติของเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (สุวฑฺฒนมหาเถร) ทรงเจริญพระชนมายุ ๑๐๐ พรรษาบริบูรณ์ นับเป็นสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ที่เจริญพระชนมายุยิ่งยืนนานกว่า สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ใดๆ ในอดีตที่ผ่านมา ทั้งทรงดำรงตำแหน่งต่างๆ ทางคณะสงฆ์ยาวนานกว่าพระองค์อื่นๆ คือ ทรงดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต ๒๕ ปี ทรงดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส วัชรพรนิเวศวิหาร ๕๒ ปี นับเป็นบุญบารมีในทางปฏิบัติ

ของเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งยากที่จะมีเป็นสาธุการแก่บุคคลทั่วไป

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (สุวฑฺฒนมหาเถร) มีพระนามเดิมว่า เจริญนามสกุล คชวัตร ทรงมีพระชาติภูมิ ณ จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ ทรงบรรพชาเป็นสามเณรเมื่อพระชนมายุ ๑๔ พรรษา ณ วัดเทวสังฆาราม กาญจนบุรี แล้วเข้ามาอยู่ศึกษาพระปริยัติธรรม ณ วัดบวรนิเวศวิหาร จนพระชนมายุครบอุปสมบท และทรงอุปสมบท ณ วัดบวรนิเวศวิหารเมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๖ โดยสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์ ได้ประทับอยู่ศึกษา ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ตลอดมาจนกระทั่งสอบได้เป็นเปรียญธรรม ๙ ประโยค เมื่อพ.ศ. ๒๔๘๔

เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร ทรงดำรงสมณศักดิ์มาโดยลำดับดังนี้ ทรงเป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ พระราชาคณะชั้นราช และพระราชาคณะชั้นเทพ ในราชทินนามที่ พระโศภนคณาภรณ์ ทรงเป็นพระราชาคณะ ชั้นธรรมที่ พระธรรมวราภรณ์ ทรงเป็นพระราชาคณะชั้นเจ้าคณะรองที่ พระสาสนโสภณ ทรงเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระญาณสังวร และทรงได้รับพระราชทานสถาปนาเป็น สมเด็จพระสังฆราช ในราชทินนามที่ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร ทรงเป็นผู้ใคร่ในการศึกษา ทรงมีพระอหิยาศัยใฝ่รู้ใฝ่เรียนมาตั้งแต่ทรงเป็นพระเปรียญ โดยเฉพาะในด้านภาษา ทรงศึกษาภาษาต่าง ๆ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน จีน และ สันสกฤต จนสามารถใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี กระทั่ง เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ พระอุปัชฌาย์ทรงเห็นว่า จะเพลนในการศึกษามากไป วันหนึ่งทรงเตือนว่า ควรทำกรรมฐานเสียบ้าง เป็นเหตุให้พระองค์ทรงเริ่มทำกรรมฐานมาแต่บัดนั้น และทำตลอดมาอย่างต่อเนื่อง จึงทรงเป็นพระมหาเถระที่ทรงภูมิธรรม ทั้งด้านปริยัติและด้านปฏิบัติ

เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร ทรงศึกษาหาความรู้สมัยใหม่อยู่เสมอ เป็นเหตุให้ทรงมีทัศนคติกว้างขวาง ทันต่อเหตุการณ์บ้านเมือง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการสั่งสอนและเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก และทรงนิพนธ์หนังสือทางพระพุทธศาสนาได้อย่างสมสมัย เหมาะแก่บุคคลและสถานการณ์ในยุคปัจจุบัน และทรงสั่งสอนพระพุทธศาสนาทั้งแก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ

ในด้านการศึกษา ได้ทรงมีพระดำริทางการศึกษาที่กว้างไกล ทรงมีส่วนร่วมในการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งแรกของไทย คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมาแต่ต้น ทรงริเริ่มให้มีสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อฝึกอบรมพระธรรมทูตไทย ที่จะไปปฏิบัติศาสนกิจในต่างประเทศ

ทรงเป็นพระมหาเถระไทยรูปแรก ที่ได้ดำเนินงาน พระธรรมทูตในต่างประเทศอย่างเป็นรูปธรรม โดยเริ่มจากทรงเป็น ประธานกรรมการอำนวยการสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไป ต่างประเทศ เป็นรูปแรก เสด็จไปเป็นประธานสงฆ์ในพิธีเปิดวัดไทย แห่งแรกในทวีปยุโรป คือวัดพุทธปทีป ณ กรุงลอนดอน สหราชอาณาจักร ทรงนำพระพุทธศาสนาเถรวาทไปสู่ทวีปออสเตรเลีย เป็นครั้งแรก โดยการสร้างวัดพุทธรังษีขึ้น ณ นครซิดนีย์ ทรงให้ กำเนิดคณะสงฆ์เถรวาทขึ้นในประเทศอินโดนีเซีย ทรงช่วยฟื้นฟู พระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศเนปาล โดยเสด็จไปให้การ บรรพชาแก่ ศากยะกุลบุตรในประเทศเนปาลเป็นครั้งแรก ทำให้ ประเพณีการบวชฟื้นตัวขึ้นอีกครั้งหนึ่งในเนปาลยุคปัจจุบัน ทรง อุปถัมภ์การสร้างวัดแคโรไลนาพุทธจักรวนาราม สหรัฐอเมริกา ทรงเจริญศาสนไมตรีกับองค์คาโกลามะ กระทั่งเป็นที่ทรงคุ้นเคย และได้วิสาสะกันหลายครั้งและทรงเป็นพระประมุขแห่งศาสนจักร พระองค์แรกที่ได้รับทูลเชิญให้เสด็จเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน อย่างเป็นทางการในประวัติศาสตร์จีน

เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร ทรงเป็นนักวิชาการ และนักวิเคราะห์ธรรมตามหลักการของพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่า รัชมวิจยะ เพื่อแสดงให้เห็นว่า พุทธธรรมนั้นสามารถประยุกต์ใช้ กับกิจกรรมของชีวิตได้ทุกระดับ ตั้งแต่ระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับ สูงสุด ทรงมีผลงานด้านพระนิพนธ์ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษา อังกฤษจำนวนกว่า ๑๐๐ เรื่องประกอบด้วยพระนิพนธ์แสดงคำสอน

ทางพระพุทธศาสนาทั้งระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง รวมถึงความเรียงเชิงศาสนคดีอีกจำนวนมาก ซึ่งล้วนมีคุณค่าควรแก่การศึกษา สถาบันการศึกษาของชาติหลายแห่งตระหนักถึงพระปรีชาสามารถและคุณค่าแห่งงานพระนิพนธ์ ตลอดจนถึงพระกรณียกิจที่ทรงปฏิบัติ จึงได้ทูลถวายปริญญาคุณุภวัชฌิตกิตติมศักดิ์เป็นการเทิดพระเกียรติหลายสาขา

นอกจากพระกรณียกิจตามหน้าที่ตำแหน่งแล้ว ยังได้ทรงปฏิบัติหน้าที่พิเศษ อันมีความสำคัญยิ่งอีกหลายวาระ กล่าวคือ ทรงเป็นพระอภิบาลในพระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน เมื่อครั้งทรงพระผนวช เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙ พร้อมทั้งทรงถวายความรู้ในพระธรรมวินัย ตลอดระยะเวลาแห่งการทรงพระผนวช ทรงเป็นพระราชากรมวาจาจารย์ ในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อครั้งทรงผนวชเป็นพระภิกษุ เมื่อพ.ศ. ๒๕๒๑

เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร ไม่เพียงแต่สร้างศาสนธรรม คือคำสอนมอบไว้เป็นมรดกธรรมแก่พุทธศาสนิกชน และแก่โลกเท่านั้น แต่ยังได้ทรงสร้างวัดพุทธธรรมอันนำสุขประโยชน์สู่ประชาชนทั่วไป มอบไว้เป็นมรดกของแผ่นดินอีกเป็นจำนวนมาก อาทิ วัดญาณสังวราราม ชลบุรี วัดรัชดาภิเษก กาญจนบุรี วัดวังฟูไทร เพชรบุรี วัดล้านนา ญาณสังวราราม เชียงใหม่ พระบรมธาตุเจดีย์ศรีนครินทราสถิติมหาสันติคีรี เชียงราย โรงพยาบาลสมเด็จพระปิยมหาราชรมณียเขต กาญจนบุรี

ตึกสถลมหาสังฆปริณายก ในโรงพยาบาลและโรงเรียนในถิ่น
ภูริกันดาร ๑๙ แห่ง โรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราช พระองค์ที่
๑๙ ท่าม่วง กาญจนบุรี ตึกวชิรญาณวงศ์ โรงพยาบาล
จุฬาลงกรณ์ ตึกวชิรญาณสามัคคีพยาบาล โรงพยาบาล
จุฬาลงกรณ์ ตึก ภปร โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ โรงเรียนสมเด็จพระ
ปิยมหาราชรมณีย์เขต กาญจนบุรี และวัดไทยในต่างประเทศ
อีกหลายแห่ง

เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร ทรงดำรงตำแหน่ง
หน้าที่สำคัญทางการคณะสงฆ์ในด้านต่าง ๆ มาเป็นลำดับ เป็นเหตุให้
ทรงปฏิบัติ พระกรณียกิจเป็นประโยชน์ต่อพระศาสนา ประเทศชาติ
และประชาชน เป็นเอนกประการ นับได้ว่าทรงเป็นพระมหาเถระที่
ทรงเพียบพร้อมด้วยอัครตสมบัติและประทีปปฏิบัติ และทรงเป็นครู
ฐานียบุคคลของชาติ ทั้งในด้านพุทธจักรและอาณาจักร

เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร ทรงเป็นที่เคารพ
สักการะตลอดไปถึงพุทธศาสนิกชนในนานาประเทศ ด้วยเหตุนี้
ทางรัฐบาลสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ จึงได้ทูลถวาย
ตำแหน่ง อภิธมหารัฐครู อันเป็นสมณศักดิ์สูงสุดแห่งคณะสงฆ์
เมียนมาร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔ และที่ประชุมผู้นำสูงสุดแห่งพุทธ
ศาสนาโลก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้ทูลถวายตำแหน่ง “ผู้นำสูงสุด
แห่งพระพุทธศาสนาโลก”

ถึง พ.ศ. ๒๕๔๓ พระสุขภาพของเจ้าพระคุณสมเด็จพระ
ญาณสังวร ถดถอยลง เนื่องจากทรงเจริญพระชนมายุมากขึ้น

ไม่อำนวยความสะดวกให้ทรงปฏิบัติพระศาสนกิจต่าง ๆ ได้โดยสะดวก จึงเสด็จเข้าประทับรักษาพระองค์ ณ ที่ถวษิรญาณ-สามัคคีพยาบาล โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย เมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๓ ในช่วงแรก ๆ ยังเสด็จกลับไปประทับ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นระยะ ๆ ครั้งละ ๓-๔ วัน และเสด็จไปสดับพระปาติโมกข์ ณ พระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร ทุกวัน ธรรมเนียมเดิมนิเฒ่าและเด็อนดับ กระทบพระสุภาพไม้อำนวย คณปะแพทย์ผู้ถวษการรักษายาบาลจึงกราบทูลให้งคการเสด็จไปสดับพระปาติโมกข์ตั้งกล่าว ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นต้นมา

ถึงวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ พระอาการประชวรโดยทั่วไปทรุดลง คณปะแพทย์จึงได้ถวษการผ่าตัดพระอ้นตะ (ลำไส้) และพระอ้นคคุณ (ลำไส้เล็ก) หลังการผ่าตัด ทรงมีพระอาการทั่วไปเป็นที่พอใจของคณปะแพทย์ ถึงวันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ เริ่มมีพระอาการความดันพระโลหิตลดลง แต่มีการกระตือองขึ้นเป็นระยะ ๆ กระทั่งถึงวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ ความดันพระโลหิตลดลงถึง ๒๐ และคงตัวอยู่ระยะหนึ่งถึงเวลา ๑๙.๓๐ น. ความดันพระโลหิตลดลงถึง ๐ ในทันทีทันใด

คณปะแพทย์ได้ออกแถลงการณ์ในเวลาต่อมาว่า เจ้าพระคุณ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก สิ้นพระชนม์ด้วยการติดเชื้อในกระแสพระโลหิต เมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ เวลา ๑๙.๓๐ น. สิริพระชนมายุได้ ๑๐๐ พรรษา กับ ๒๑ วัน

ดร. น. วิจิตรวาทะ

ความเข้าใจเรื่องกรรม

ศด. ๗๘๑๗๗๖๖

ชีวิตเนื่องด้วยกรรม

ชีวิตของทุกคนเกี่ยวข้องกับกรรม ทั้งที่เป็นกรรมเก่า ทั้งที่เป็นกรรมใหม่ จะกล่าวว่าชีวิตเป็นผลของกรรมก็ได้ คำว่ากรรมเก่ากรรมใหม่นี้ อธิบายได้หลายระยะ เช่น ระยะไกล กรรมที่ทำแล้วในอดีตชาติ เรียกว่ากรรมเก่า กรรมที่ทำแล้วในปัจจุบันชาติ เรียกว่ากรรมใหม่ อธิบายอย่างนี้อาจจะไกลมากไป จนคนที่ไม่เชื่ออดีตเกิดความคลงแคลงไม่เชื่อ จึงเปลี่ยนมาอธิบายระยะใกล้ว่าในปัจจุบันชาตินี้แหละ กรรมที่ทำไปแล้ว ตั้งแต่เกิดมาเป็นกรรมเก่า ส่วนกรรมที่เพิ่งทำเสร็จลงไปใหม่ๆ เป็นกรรมใหม่ แม้กรรมที่จะเข้าใจหรือที่จะทำก็เป็นกรรมใหม่ เพราะฉะนั้น การที่จะเข้าใจเรื่องชีวิตได้ดี จำต้องทำความเข้าใจเรื่องกรรมให้ดีด้วย

คำว่า กรรม มีใช้ในภาษาไทยมาก เช่น กรรมกากร กรรมกร กรรมธิการ แต่ในภาษาที่พูดกัน เศรษฐีร่ำรวยมักตก

กต. พญ.พรหมโชติ

ด้วยการที่เข้าใจอยู่แล้ว เมื่อได้ฟังทางวาจา ก็ให้เข้าใจว่าพูดอะไรต่างๆ เมื่อได้ฟังว่าทำทางใจ ก็ให้เข้าใจว่าคิดอะไรต่างๆ ก็การฟังคำพูดอธิบายหลักวิชาอาจขวางหูอยู่บ้าง แต่เมื่อเข้าใจความหมายแล้วก็จักสิ้นขัดขวาง กลับจะรู้สึกว่าจะสะดวก เพราะเป็นคำที่มีความหมายลงตัวแน่นอน

คำว่า กรรม มักแปลกันง่ายๆ ว่า การทำ แต่ผู้เพ่งศัพท์และความ แปลว่า กิจกรรมที่บุคคลทำ ดังกล่าวแล้ว ถ้าแปลว่าการทำ ก็ไปพ้องกับคำว่า กิริยา คำว่า กิริยา แปลว่าการกระทำโดยตรง ส่วนคำว่า กรรมนั้น หมายถึงตัวกิจหรือการงานที่กระทำ ดังคำที่พูดในภาษาไทยที่ถูกต้อง เช่น กสิกรรม พาณิชยกรรม และคำอื่นที่ยกไว้ข้างต้น คำเหล่านี้ล้วนหมายถึงถึงกิจการอย่างหนึ่งๆ ที่สำเร็จจากการทำ (กิริยา)

คต. พระอุบาลี

กรรมคืออะไร

กรรม แปลว่าอะไร ได้กล่าวแล้ว แต่ **กรรมคืออะไร** จำต้องทำความเข้าใจให้ลึกซึ้งเข้าไปอีก พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ แปลความว่า “เรากล่าวเจตนา (ความตั้งใจ) ว่าเป็นกรรม เพราะ คนตั้งใจ คือมีใจมุ่งแล้ว จึงทำทางกายบ้าง ทางวาจาบ้าง ทางใจบ้าง” ฉะนั้น กรรมคือกิจที่บุคคลตั้งใจทำหรือทำด้วยเจตนา ถ้าทำด้วยไม่มีเจตนาไม่เรียกว่ากรรม อย่างเช่นไม่มีเจตนาเหยียบมดตาย ไม่เป็นกรรมคือปาณาติบาต ต่อเมื่อเจตนาจะเหยียบให้ตาย จึงเป็นกรรมคือปาณาติบาต แต่เมื่อจัดอย่างละเอียด สิ่งที่ทำด้วยไม่มีเจตนา ท่านจัดเป็นกรรมชนิดหนึ่ง เรียกว่ากรรมสักว่าทำ เพราะอาจให้โทษได้เหมือนกัน เหมือนอย่างที่กฎหมายถือว่าผิดในฐานะประมาท

กรรมเกี่ยวกับคนเราอย่างไร กรรมเกี่ยวกับคนเรา หรือคนเรานั้นแหละเกี่ยวกับกรรมอยู่ตลอดเวลา เพราะคนเรา

ศด. พิศนาคะ

นั่นตั้งแต่ตื่นนอนขึ้น จนถึงหลับไปใหม่ ก็มีเจตนาทำอะไรต่างๆ พุทอะไรต่างๆ คิดอะไรต่างๆ อยู่เสมอ โดยปกติไม่มีใครหยุดนิ่งอยู่เฉยๆ ได้ ถึงมือไม่ทำ ปากก็พูด ถึงปากไม่พูด ใจก็คิดถึงเรื่องต่างๆ การต่างๆ ที่ทำนี้แหละ เรียกว่ากายกรรม คำต่างๆ ที่พูดนี้แหละ เรียกว่าวจีกรรม เรื่องต่างๆ ที่คิดนี้แหละ เรียกว่ามโนกรรม

กรรมนั้นดีหรือไม่ดี กรรมจะดีหรือไม่ดีก็สุดแต่ผลที่เกิดขึ้นจากกรรมนั้นๆ ถ้าให้เกิดผลเป็นคุณแก่ก่อกุศลแก่ตนเอง และผู้อื่น ก็เป็นกรรมดี เรียกว่า กุศลกรรม แปลว่า กรรมที่เป็นกิจของคนฉลาด หรือบุญกรรม กรรมที่เป็นบุญ คือความดีเป็นเครื่องชำระล้างความชั่ว เช่น การรักษาศีล ประพฤติธรรมที่จับคู่กับศีล หรือแม้กิจการที่ดีที่ชอบ ที่เป็นตามที่แสดงมาแล้ว ที่เป็นสุจริตต่างๆ เช่น การตั้งใจช่วยมารดาบิดาทำงาน การตั้งใจเรียน การตั้งใจประพฤติตนให้ดี การช่วยเหลือเกื้อกูลมิตรสหาย การทำสาธารณสงเคราะห์ต่างๆ ส่วน

คต. พระอุบาลี

กรรมที่ทำให้เกิดผลเป็นโทษ เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อน เป็นกรรมชั่วไม่ดี เรียกว่า อกุศลกรรม แปลว่า กรรมที่เป็นกิจของคนไม่ฉลาด บาปกรรม กรรมที่เป็นบาป เช่น การประพฤติผิดในศีลธรรม ประพฤติทุจริตต่างๆ ที่ตรงกันข้ามกับ กุศลกรรม

ตัวอย่างของกรรมดีและกรรมไม่ดีข้างต้นนั้น กล่าวตามแนวพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ทรงจำแนกแสดงเป็นทางปฏิบัติไว้ชัดเจน เรียกว่า กรรมบท แปลว่า ทางของกรรม เรียกสั้นๆ ว่า ทางกรรม ทรงชี้แจงไว้เพียงพอและเข้าใจง่ายว่าทางไหนดี ทางไหนไม่ดี คือ

กายกรรม (กรรมทางกาย) นั้น มีเขา ๑ ถักของเขา ๑ ประพฤติผิดในทางกาย ๑ เป็นอกุศลไม่ดี เว้นจากการทำอย่างนั้นและอนุเคราะห์แก่ผู้อื่นเขา ๑ เลี้ยงชีพในทางที่ชอบ ๑ สังวรในกาม ๑ เป็นกุศล เป็นส่วนดี

วจีกรรม (กรรมทางวาจา) นั้น พุคฺมุสา ๑ พุคฺสอเสียด

คต. พญ. พจนานวณ

เพื่อให้เขาแตกกัน ๑ พุศค้ำหยาบด้วยใจมีโทษเพื่อให้เขา
เจ็บใจ ๑ พุศเพื่อเจ้าอเลวโหด ๑ เป็นอกุศลไม่ดี เว้นการพุศ
อย่างนั้น และพุศแต่ความจริง ๑ พุศศัมภีระมาน ๑ พุศค้ำ
สุภาพพระรัตนหุจับใจ ๑ พุศมีหลักฐานถูกต้อง ชอบด้วยกาล
เทศะ ๑ เป็นกุศล เป็นส่วนดี

มโนกรรม (กรรมทางใจ) นั้น คิดเพ่งเล็งอยากได้
ของเขามาเป็นของของตนเอง ๑ คิดพยายามมุ่งร้ายเขา
๑ เห็นผิดจากคลองธรรม เช่น เห็นว่าทำดีไม่ได้ดี ทำชั่วไม่ได้ชั่ว
๑ เป็นอกุศลไม่ดี ไม่คิดอย่างนั้น และคิดเผื่อแผ่ ๑ คิดแผ่
เมตตาจิตให้เขาอยู่เป็นสุข ๑ คิดเห็นชอบตามคลองธรรม เช่น
เห็นว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ๑ เป็นกุศล เป็นส่วนดี

คนที่เว้นจากทางกรรมเป็นอกุศล ดำเนินไปในทาง
กรรมที่เป็นกุศล เรียกว่า ธรรมจารี แปลว่า ผู้ประพฤติธรรม
สมจารี แปลว่า ผู้ประพฤติเรียบร้อยสม่ำเสมอ ความประพฤติ
ดังนี้ เรียกว่า ธรรมจริยาหรือธรรมจรรยา สมจริยาหรือ

คต. พระพุทธองค์

สมจรรยา สมจริยาดังนี้แหละ คือ **หลักสมภาพในพระพุทธศาสนา** สมภาพคือความเสมอกันนั้น อาจทำให้เสมอกันได้ในทางที่อาจจะทำได้ แต่ไม่อาจทำให้เสมอกันได้ในทางที่ไม่อาจจะทำ ในทางที่ไม่อาจจะทำนั้น เช่น คนเกิดมามีเพศต่างกัน มีรูปร่างสูงต่ำดำขาวต่างกัน เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้ ใครจะทำให้เสมอกันได้ เช่น ทำให้สูงต่ำเท่ากันหมด แม้ในคนเดียวกันนั้น นิ้วทั้งห้าก็ไม่เท่ากัน จะทำให้เท่ากันได้อย่างไร สิ่งที่ไม่อาจจะทำให้เท่ากันได้ ถ้าใครไปพยายามจัดทำให้เข้า ก็เหมือนกับนิทานเรื่องเปเรตจัระเขียบ

เรื่องมีอยู่ว่า มีคนเดินทางหลายคน เข้าไปนอนพักอยู่ในศาลาซึ่งเป็นที่พักของคนเดินทางหลังหนึ่ง เมื่อพากันนอนหลับแล้ว มีเปเรตเจ้าระเขียบคนหนึ่งเข้าไปในศาลา เห็นคนนอนอยู่เป็นแถวจึงไปตรวจดูทางเท้า ก็เห็นเท้าของคนนอนหลับไม่เสมอกัน จึงดึงเท้าของคนเหล่านั้นลงมาให้เสมอกัน ครั้นตรวจดูเห็นเท้าเป็นแถวเสมอกันเรียบร้อยแล้ว ก็ไปตรวจดู

คต. พระอุบาลี

ทางด้านศีระะ เห็นศีระะของคนเหล่านั้นไม่อยู่ในแถวเสมอกัน จึงตั้งศีระะให้ขึ้นมาเสมอกันเป็นแนวเดียวทั้งหมด แล้วก็ยกอนกลับไปตรวจดูทางเท้าอีก ก็เห็นเหลื่อมล้ำไม่เสมอกันอีก ก็ตั้งเท้าให้เสมอกันใหม่อีก คนก็ไม่เป็นอันได้หลับได้นอนเป็นสุข เพราะต้องถูกตั้งเท้าบ้าง ตั้งศีระะบ้าง ขึ้นๆ ลงๆ ไม่รู้จักแล้ว ทั้งเปรตเจ้าระเหยิบนั้นก็ไม่สามารถจัดให้เสมอกันได้

การจัดให้เสมอกันในทางที่ไม่อาจจะจัดได้เช่นนี้ เป็นการจัดที่ไม่สำเร็จ รังแต่จะให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวายไม่สงบสุขอย่างเดียว ส่วนการจัดให้เสมอกันในทางที่อาจจัดได้นั้น พระพุทธเจ้าทรงจัดด้วยหลักสมจรรย์นี้ คือเว้นจากทางกรรมฝ่ายอกุศล ดำเนินในทางกรรมฝ่ายกุศล ตามที่ทรงสั่งสอนไว้ นั้น

คราวนี้มาพิจารณาดูว่า เมื่อปฏิบัติในสมจรรย์นั้น เป็นสมภาพได้อย่างไร สมภาพ แปลว่า ความเสมอกัน คือตัวเราเองกับผู้อื่น หรือผู้อื่นกับตัวเราเองเสมอกัน ตัวเราเองรักสุข

กิตติ. พจนานุกรมฉบับ

เกลียดทุกข์ ผู้อื่นก็รักสุขเกลียดทุกข์เหมือนกัน ตัวเราเองไม่ปรารถนาให้ผู้อื่นมาทำกรรมที่ไม่ดีแก่เราทุกๆ ข้อ พอใจแต่จะให้เขามาประกอบกรรมที่ดีแก่เราทั้งนั้น ถึงผู้อื่นก็เหมือนกัน เขาก็ไม่ประสงค์ให้เราไปก่อกรรมชั่วร้ายแก่เขา ประสงค์แต่จะให้เขาไปประกอบกรรมที่ดีแก่เขาเท่านั้น เมื่อทั้งเราทั้งเขาต่างมีความชอบและไม่ชอบเสมอกันอยู่เช่นนี้ ทางที่จะให้เกิดสมภาพได้โดยตรงก็คือ ทั้งสองฝ่ายต่างดำเนินเข้าหาจุดที่เสมอกันนี้คือ งดเว้นจากทางกรรมที่ชั่วร้าย ซึ่งต่างก็ไม่ชอบให้ใครมาทำแก่ตนด้วยกัน และดำเนินไปในทางกรรมที่ดีซึ่งเกื้อกูลกันที่ต่างก็ชอบจะให้ใครมาทำแก่ตนด้วยกัน เมื่อประพฤติดังนี้สมภาพที่ถูกต้องก็เกิดขึ้น และเป็นสมภาพคือเป็นความเสมอกันจริงๆ และเมื่อมีสมภาพดังนี้ ภราดรภาพ คือความเป็นพี่น้องกัน หรือเป็นญาติที่คุ้นเคยไว้วางใจกันได้ก็เกิดขึ้น เสรีภาพ คือความมีเสรีอันที่จะไปไหนๆ ได้ ทำอะไรก็ได้โดยที่ไม่ถูกใครเบียดเบียนและไม่เบียดเบียนใครด้วยกันก็เกิดขึ้น สมจริยาของ

ศด. พ.ศ. ๒๕๖๒

พระพุทธเจ้าอันยังให้เกิดสมภาพ ภราครภาพ เสรีภาพ
ตั้งกล่าวมานี้เป็นธรรมจรรยา ความประพฤติธรรมประกอบอยู่
ด้วยหลักคุณธรรมและศีลธรรมต่างๆ บริบูรณ์

ถ้ามีปัญหา **ประพฤติธรรมคือประพฤติอย่างไร** ก็
ตอบได้ว่าประพฤติให้เป็นสมจริยาดังกล่าวนั่นเอง และเมื่อ
เข้าใจความดังนี้แล้ว คำว่า สมจริยา จะแปลว่า ความ
ประพฤติเรียบร้อยสม่ำเสมอก็ได้ ความประพฤติสมควรหรือ
เหมาะสมก็ได้ ความประพฤติโดยสมภาพก็ได้ เป็นคำแปลที่
ถูกต้องกับความหมายทั้งนั้น ดังนี้แหละเป็นธรรมจรรยา

ฉะนั้น **หลักธรรมจรรยาของพระพุทธเจ้า** ก็เป็นหลัก
ที่เป็นแม่บทของหลักทั้งหลายแห่งความสุขสงบของชุมชนทั่วไป
ถ้าไม่อยู่ในแม่บทนี้แล้ว จะเกิดความสงบสุขไม่ได้ สมภาพ
ภราครภาพ เสรีภาพ ก็จักมีขึ้นไม่ได้ จะได้ก็เช่นเสรีภาพของ
ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และผู้ที่จัดทำไปนอกแม่บทก็จะเป็นเหมือน
เปรตจักษระเบียบตั้งกล่าวแล้ว ซึ่งต้องจัดกันไม่รู้จักเสรีจ

จิต. พญ. หลวงพ่อจ้อย

ทั้งเป็นการก่อกำยก่อเวรก่อศัตรูและความวุ่นวายเดือดร้อน จัด
กันไปจนโลกแตกก็ไม่เสร็จ

กรรมตามที่กล่าวมานี้ ที่ชี้ระบุลงไปว่า กรรมคืออะไร
และทำอะไรเป็นกรรมดี ทำอย่างไรเป็นกรรมไม่ดี เป็นทาง
กรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งเมื่อกกล่าวโดยสรุปแล้ว ก็พอ
ประมวลเป็นหลักใหญ่ๆ ได้เป็น ๓ ข้อ คือ

๑. พระพุทธศาสนาแสดงว่ามีกรรม ใครทำดีก็เป็น
กุศลติดตัวอยู่ ใครทำชั่วก็เป็นอกุศลกรรมติดตัวอยู่

๒. พระพุทธศาสนาแสดงว่ามีกรรมวิบาก คือผลของ
กรรม ผลที่ดีเกิดจากกรรมที่ดี ผลที่ชั่วเกิดจากกรรมที่ชั่ว ไม่
สับสนกัน เหมือนอย่างผลมะม่วงเกิดจากต้นมะม่วง ผลขนุน
เกิดจากต้นขนุน หวานพีชเช่นไรก็ได้ผลเช่นนั้น

๓. พระพุทธศาสนาแสดงว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็น
ของของตน คือตัวเราเองทุกๆ คน เป็นเจ้าของกรรมที่เราทำ
และเป็นเจ้าของผลของกรรมนั้นๆ ด้วย เมื่อตัวเราเองทำดีก็มี

กิตติคุณธรรม

กรรมที่ติดตัว และต้องได้รับผลดี เมื่อตัวเองทำไม่ดีก็มีกรรมชั่วติดตัว และต้องได้รับผลชั่วไม่ตี จะปัดกรรมที่ตัวเองทำให้พ้นตัวออกไป และจะปัดผลของกรรมให้พ้นตัวออกไปด้วยหาได้ไม่ ต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อกรรมของตนเอง

เมื่อหลักกรรมของพระพุทธศาสนาเมื่ออยู่ดังนี้ พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนให้ทุกๆ คนหมั่นนึกคิดอยู่เสมอๆ ว่า เรามีกรรมเป็นของตน เป็นกรรมทายาท คือเป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่อาศัยเฉพาะ (ตนเป็นคนๆ ไป) นอกจากนี้ พระพุทธเจ้ายังได้ตรัสไว้ว่า กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและดีต่างๆ กัน เป็นต้น

ศก. พุทฺธพจนโก

หลักกรรมนอกพระพุทธศาสนา

ส่วนในลัทธิอื่น บางลัทธิปฏิเสธกรรมเสียเลย บางลัทธิรับรองหลักกรรมบ้าง ปฏิเสธบ้าง แต่การระบุว่าทำอะไรเป็นกรรมดี ทำอะไรเป็นกรรมไม่ดี ก็มีกล่าวไว้ต่างๆ กัน ลัทธิที่ปฏิเสธหลักกรรมเสียเลยนั้น คือปฏิเสธว่ากรรมดีชั่วไม่มี ผลของกรรมดีชั่วไม่มี เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ไม่มีการเป็นของใคร ไม่มีใครเป็นเจ้าของของกรรม เพราะเมื่อใครทำอะไรทำแล้วก็แล้วไปไม่เห็นมีอะไรที่เรียกว่ากรรมเหลือติดตัว และที่ว่าดีไม่ดีนั้นก็เป็นการว่าเขาเอง ใครชอบก็ว่าดี ใครไม่ชอบก็ว่าไม่ดี เหมือนอย่างฝนตกแดดออก ใครชอบก็ชม ใครไม่ชอบก็ติ โดยที่แท้เป็นเรื่องของดินฟ้าอากาศ เป็นไปตามธรรมชาติ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ไม่มีผลอะไร กรรมอะไร ส่วนผลต่างๆ ที่ได้รับนั้น เกิดขึ้นตามคราว ตามสมัย เหมือนอย่างผลไม้ต่างๆ ถึงคราวจะมีผลก็มีผลขึ้นตามชนิด

คต. พระญาณวิจิตร

ลัทธิที่รับบ้างปฏิเสธบ้าง เช่น ระบุว่าเมื่อทำอะไรไปก็
เป็นบุญเป็นบาป ทำนองรับรองว่ากรรมมี แต่เมื่อคราวจะต้อง
รับผลของกรรม ก็อยากจะรับแต่ผลของกรรมดี ไม่อยากรับผล
ของกรรมชั่ว จึงแสดงวิธีทำให้หายบาป เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้ทำเอง
จึงมิใช่ผู้เป็นเจ้าของกรรมที่ทำอย่างแน่นนอน แต่มีเจ้าของ
อยู่อีกส่วนหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นผู้บันดาลผลอะไรให้เกิดแก่ใครก็ได้
อาจเป็นผู้ยกบาปเพิ่มบาปให้ก็ได้

มีเรื่องเล่าไว้ในพงศาวดารลังกาว่า ในระหว่างพุทธ
ศตวรรษที่ ๒๒ โอรสของเจ้าผู้ครองรัฐที่อยู่กลางเกาะ นามว่า
ราชสิงหะ ได้ทำปิตุฆาต (ปลงพระชนม์พระบิดา) แล้วเกิดกลัว
บาป จึงได้ประชุมพราหมณ์ถามหาวิธีล้างบาป ฝ่ายภิกษุสงฆ์
ในพระพุทธศาสนาตอบว่า เป็นอนันตริยกรรม (กรรมหนักที่ให้
ผลในอันดับสืบไปทีเดียว ไม่มีอะไรมาคั่นได้) ไม่มีทางล้างบาป
ได้ พวกพราหมณ์ตอบว่า มีวิธีล้างบาป ราชสิงหะจึงขัดเคือง
ภิกษุสงฆ์ไปนับถือศาสนาพราหมณ์ เรื่องนี้เป็นตัวอย่างของคน

ศต. พุทธพจนานุกรม

ที่อยากจะรับแต่ชอบ ไม่อยากรับผิดชอบจากกรรมของตน

อนึ่ง ทัทธิโคๆ แม้จะรับรองหลักกรรมอยู่บ้าง แต่ก็แสดงว่าทำอะไรก็อะไรไม่ดีต่างๆ กัน เพราะถือหลักต่างๆ กัน เหมือนอย่างการฆ่าสัตว์ที่ทางพุทธศาสนาแสดงว่าเป็นบาป แต่ทัทธิอื่นแสดงว่าเป็นบุญก็มี

หลักในการชี้ว่า อะไรเป็นบุญอะไรเป็นบาป ในทางพระพุทธศาสนา ควรทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่า คือหลักกรรม จริยา สมจริยา ดังกล่าวแล้วข้างต้น หรือหลักเมตตา หลักยุติธรรม ฉะนั้น ที่พูดว่าทุกลัทธิศาสนาสอนให้คนละชั่วทำดี จึงนับถือได้เหมือนกันๆ กัน อาจจะเป็นคำพูดเพื่อประนีประนอม หรือเพื่อแสดงมรรยาทว่าไม่ยกตนข่มท่าน เจตนาที่ดีอยู่ แต่ถ้าจะคั่งงอมนับถือกันจริงๆ และต้องพิจารณาดูแล้วก็จะเห็นว่า ไม่เหมือนกัน ปฏิบัติไปคนละอย่าง เพราะเห็นว่าเป็นการถูกผิด เป็นบุญบาป หรือดีชั่วกันไปคนละอย่าง เหมือนอย่างการฆ่าสัตว์ดังกล่าวแล้ว

คิด. พระพุทธเจ้า

ได้ทราบข่าว คราวหนึ่ง สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ได้รับสั่งถามท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนฺโท) วัดบวรนิเวศ ว่า เห็นว่าฆาตกรผู้บุชายัญไปสวรรคตเป็นสัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ) หรือมิจนาทิฏฐิ (เห็นผิด) ท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ ตอบว่า เป็นสัมมาทิฏฐิแท้ๆ ดังนี้ ท่านตอบเพียงเท่านี้ จะพูดกลับอีกทีหนึ่งก็ว่าเป็นมิจนาทิฏฐิทางพระพุทธศาสนา เรื่องนี้เป็นตัวอย่างว่ามีได้นับถือได้เหมือนกันจริง

ไม่ต้องสงสัยถึงผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่น แม้พุทธศาสนิกชนเอง ซึ่งมีศรัทธาในกรรมอยู่บ้าง ก็ยังคงแคลงกันอยู่โดยมากว่า ผู้ทำกรรมจะได้รับผลเมื่อไร เพราะตามที่ปรากฏเห็นกันอยู่ บางคนทำดีแต่ไม่เห็นว่าได้ดี บางคนทำชั่วแต่ไม่เห็นว่าได้ชั่ว บางคนทำดีได้ผลตรงกันข้าม จะมีอะไรมาพิสูจน์ให้เห็นได้ว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ตามที่แสดงไว้ในพระพุทธศาสนา

ภค. พญ.พรหมจรรย์

มีเครื่องพิสูจน์ที่ควรกัน กล่าวอย่างสรุป เมื่อสิ่งที่พิสูจน์เป็น
วัตถุหรือสสาร ก็ใช้เครื่องพิสูจน์ในทางนั้น เมื่อสิ่งที่พิสูจน์เป็น
ความจริงที่นอกไปจากวัตถุหรือสสาร ก็ต้องใช้เครื่องพิสูจน์
อย่างอื่นที่จะชี้ถึงความจริงนั้นๆ ได้ ดังวิธีที่ทั่วโลกก็ใช้กันอยู่
แล้ว เป็นต้นว่า

การพิสูจน์ความผิด เมื่อบุคคลถูกกล่าวหาฟ้องร้องว่า
ทำผิดกฎหมาย ก็ต้องพิสูจน์กันตามวิธีที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย
เช่น สืบสวน สอบสวน ไต่สวน พิจารณา วินิจฉัยโดย
ยุติธรรมตามกฎหมาย

การพิสูจน์ภูมิรัฐศัพัญญา เรื่องนี้จะขังดวงวัดอย่าง
วัตถุหรือคำนวณด้วยวิธีคณิตศาสตร์ ให้รู้ว่าใครมีภูมิรัฐศัพัญญา
เท่าไรหาได้ไม่ เพราะมีใช่เป็นสิ่งที่มีส่วนกว้างบางตื้นลึกหนักเบา
อย่างสิ่งของ ฉะนั้น จึงต้องใช้วิธีให้แสดงออก เหมือนอย่างในครั้ง
โบราณ ผู้ที่เรียนสำเร็จศิลปศาสตร์มาแล้ว ก็แสดงศิลปศาสตร์
นั้นในที่ประชุม ในบัดนี้ก็ใช้การสอบต่างๆ ตั้งข้อสอบให้ตอบ

ศก. พหุสาทตฺต

เมื่อตอบได้ตามกฎเกณฑ์ที่รับรองว่าสอบได้มีภูมิรู้ชั้นนั้นชั้นนี้ แม้การวิศฤงกรรมสติปัญญาที่เรียกว่าไอคิวของฝรั่ง ก็เป็นวิธีตั้งปัญหาให้ตอบเช่นเดียวกัน แล้วก็ตัดสินว่ามีสติปัญญาขนาดนั้น ขนาดนี้ วิธีพิสูจน์ด้วยการสังเกตจากการแสดงออกนี้ ก็คล้ายเป็นการทำนายอย่างหมอดู ซึ่งทำนายไปตามหลักเกณฑ์ ไม่ใช่เป็นความจริงอย่างเต็มที่เหมือนอย่างรู้ด้วยญาณ (ความหยั่งรู้จริง) แต่เรียกว่าเป็นญาณสมมติก็พอได้ คือต่างว่าเป็นญาณเมื่อใช้วิธีซึ่งเป็นที่ยอมรับกันแล้ว เช่น วิธีสอบตั้งกล่าว ก็เป็นใช้ได้

การพิสูจน์มโนและจิตใจ เมื่อต้องการจะรู้ว่าใครมีความคิดเห็นอย่างไร จะใช้เครื่องซึ่งดวงจิตเป็นต้นก็ไม่ได้เหมือนกัน ต้องใช้วิธีให้แสดงออกมา ในทางการเมืองเช่นออกเสียงเลือกตั้ง ออกเสียงประชามติ ในการประชุม เช่น อภิปราย การลงมติ และในส่วนปลีกย่อย เฉพาะเรื่อง เฉพาะบุคคล ก็ใช้วิธีให้บุคคลนั้นแสดงออกมา และสังเกตจากอาการที่เขา

ภค. พระพุทธเจ้า

แสดงออกมานั้น แต่ถ้าเขาไม่แสดงอาการอะไรออกมาแล้วก็จะ
รู้ไม่ได้ เว้นไว้แต่จะมีญาณหยั่งรู้จิตใจของเขาเท่านั้น

การพิสูจน์ต่างๆ ตามที่กล่าวมานี้ แสดงว่าเครื่อง
พิสูจน์นั้นมีต่างๆ เมื่อเป็นวัตถุก็นำเข้าห้องวิทยาศาสตร์ เมื่อ
เป็นความผิดก็เข้าโรงศาล เมื่อเป็นภูมิรู้ก็นำเข้าสอบไล่ เมื่อเป็น
จิตใจก็แหยให้แสดงออก ดังนั้นเป็นต้น คราวนี้เป็นกรรมจะนำ
เข้าวิธีไหน จะนำเข้าโรงศาลหรือนำเข้าห้องสอบไล่ดังกล่าวแล้ว
เป็นต้น ก็คงไม่ได้ผล จึงต้องนำเข้าพิสูจน์ตามหลักเหตุผลอัน
เป็นเหตุผลอย่างธรรมคาสัมมัญ ที่สามารถจะเข้าใจได้ด้วย
สัมมัญสำนึกของทุกๆ คน ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ทุกๆ คนเมื่อตากแดดก็ร้อน เมื่ออาบน้ำก็เย็น เมื่อได้
รับความร้อนตามที่ต้องการก็เป็นสุข เมื่อได้รับเกินต้องการ
ก็เป็นทุกข์ สิ่งที่ทำให้เป็นสุขหรือเป็นทุกข์เหล่านี้ เรียกว่าเหตุ
ส่วนความสุขหรือความทุกข์ที่ได้รับ เรียกว่าผล ถ้าเป็นเหตุผล
ในทางให้เกิดสุข ก็เรียกว่าดี ถ้าเป็นเหตุผลในทางให้เกิดทุกข์

ศต. พ.ศ. ๒๕๖๕

มารคาบิดาและผู้มีอุปการคุณทั้งหลาย พระคุณของท่านเหล่านี้
ย่อมติดอยู่ในจิตใจของเรา เกิดเป็นความกตัญญู (รู้พระคุณ
ที่ท่านได้ทำ) และกตเวทิตี (ประกาศพระคุณที่ท่านได้ทำแล้ว คือ
การตอบแทนพระคุณท่าน) ในทางตรงกันข้าม เมื่อใครทำไม่ดี
ต่อเรา ก็มักจะติดใจตัวเรา กลายเป็นผูกเวรกันต่อไปได้เหมือนกัน
กรรมของคนอื่นยังติดใจตัวของเราเองอยู่ได้ถึงเช่นนี้ โฉนกรรม
ของเราเองจะติดใจของเราเองอยู่ไม่ได้ เราไม่สามารถจะแก้ถึง
กรรมของเราได้ ถึงจะลืมนไปแล้วก็ยังฝังอยู่อย่างลึกซึ้งใน
จิตใจ เพราะกรรมเกิดจากเจตนาของเรา จึงเป็นรอยจารึกของ
จิตใจ

เมื่อรู้ลึกว่ากรรมมีจริง ทำดีเมื่อใดเป็นกรรมดีเมื่อนั้น
ทำไม่ดีเมื่อใดเป็นกรรมชั่วเมื่อนั้น ปัญหาต่อไปจึงมีว่า กรรม
วิบากคือผลของกรรมมีหรือไม่ และมีอย่างไร คิดดูง่ายๆ ใน
เวลาสอบได้ เมื่อได้รับข้อสอบ คิดออกตอบได้สอบไล่ได้การที่
ตอบได้สอบไล่ได้ผลดี เกิดจากความตั้งใจเรียนดี นี้แหละคือ

กต. ๗๕๑๗๗๖๖๖

กรรมดี ทำให้เกิดผลดีคือการสอบไล่ได้ ถ้าตรงกันข้าม เรียนอย่างเหลวไหลจนถึงสอบไม่ได้ นี่เป็นกรรมชั่ว ทำให้เกิดผลชั่วคือสอบตก ฉะนั้น ผลของกรรมจึงมีอยู่จริง และมีตามชนิดของกรรม คือผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว เพราะกรรมดีย่อมให้ผลดี กรรมชั่วย่อมให้ผลชั่วเสมอ ไม่สับสนกัน เหมือนอย่างคั้นมะม่วงให้ผลเป็นมะม่วง คั้นขนุนให้ผลเป็นขนุน เป็นไปตามชนิด

แต่ยังมีปัญหาต่อไปอีก **กรรมและกรรมวิบากนั้นเป็นของใคร** คิดดูง่าย ๆ อย่างการเรียนการสอบตั้งกล่าวแล้ว คนไหนเรียนคนนั้นรู้ คนไหนไม่เรียนคนนั้นไม่รู้ ถ้าไม่เรียน ใครจะมาบันดาลให้ใครรู้ขึ้นเองหาได้ไม่ ฉะนั้น กรรมและกรรมวิบากจึงเป็นของของคนที่ทำกรรมนั่นเอง ผู้ใดทำกรรมอย่างไร ก็ย่อมได้ผลกรรมอย่างนั้น เหมือนอย่างหวานพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น ทุกๆ คนจึงต้องรับผิดชอบต่อกรรมของตนเอง จะป้ายให้คนอื่นไม่ได้ คนที่ทำดี เช่นประพฤติตนเรียบร้อย ช่วย

ศด. พระคุณาจารย์

ทำกิจที่เป็นประโยชน์ เป็นต้น จะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ก็ตาม ก็เป็นคนดีขึ้นเพราะกรรมของตน ใครจะรู้จะชมหรือไม่ก็ตาม ตัวผู้ทำเองก็รู้สึกดีเองว่าทำดี คนที่ทำไม่ดี เช่น ประพฤติตนเกะกะระราน เป็นคนหัวขโมย เป็นต้น ก็เป็นคนชั่วขึ้นเพราะกรรมของตน ใครจะรู้จะติหรือไม่ก็ตาม ตัวผู้ทำเองก็รู้สึกว่าตัวของตัวทำชั่ว อาจจะไปยั่วความผิดให้ผู้อื่นด้วยการหลอกให้คนอื่นเข้าใจผิด แต่จะหลอกตัวเองไม่ได้ ตัวเองย่อมรู้สึกสำนึกตัวเองอย่างเต็มที่ ฉะนั้น เมื่อทำดีทำชั่วแล้ว จึงปิดตึบตึบชั่วออกไปให้พ้นตัวเองไม่ได้ เพราะรู้สึกตัวเองอยู่ทางจิตใจของตน ใครจะแย่งดีไป จะใส่ชั่วให้ก็ไม่ได้ นอกจากจะหลอกให้คนอื่นเข้าใจผิดเท่านั้น ซึ่งไม่เป็นความจริง

สรุปความว่า เมื่อคิดพิศุจน์ด้วยสามัญสำนึก ตามเหตุผลอย่างง่าย ๆ ในเรื่องความคิดความชั่วต่างๆ ไปที่มีอยู่เฉพาะหน้า ก็จะเห็นได้แล้วว่า

๑. กรรมมี คือมีความดีความชั่วในการทำของทุกๆ คน

คต. พระพุทธเจ้า

๒. กรรมวิบากมี คือมีผลดีของความดี มีผลชั่วของความชั่ว

๓. กรรมเป็นผู้ทำ คือใครทำกรรมอย่างใดก็ได้รับผลอย่างนั้น

เมื่อกล่าวเฉพาะตัวของเราเองแล้ว เมื่อเป็นกรรมของเราเองยิ่งพิสูจน์ได้ง่าย คือนำเข้าพิสูจน์ในหัวใจของเราเอง เพราะเรารู้ตัวเราเองดี แต่ข้อสำคัญเราต้องมีคุณธรรม คือไม่ลำเอียงเหมือนอย่างการพิสูจน์วัตถุหรือสารในห้องวิทยาศาสตร์ เครื่องพิสูจน์ต้องใช้ได้ หรือการพิสูจน์ความผิดในโรงศาล โรงศาลก็ต้องยุติธรรม

คำเก่าๆ มีกล่าวไว้ว่า “ถึงคนไม่เห็นเทวดาก็เห็น” เดี่ยวนี้อาจเห็นว่าพันสมัย แต่ถ้ารู้จักคิด คำนี้ก็ยังสามารถใช้ได้ คือเทวดาในดวงใจของเราเอง หมายความว่าความมีหิริ (ละอายใจ) และโอตตปปะ (เกรงบาป) ซึ่งท่านเรียกว่าเทวธรรม (ธรรมของเทวดาหรือธรรมที่ทำให้เป็นเทวดา) ใจที่มีละอายมีเกรงบาป

คต. พระพุทธองค์

คือความชั่วช้าต่างๆ นี้แหละคือเทวดา แต่ใจกระต๋องด้าน
หยาบช้า แข็งกร้าว ชั่วร้าย อาจมองไม่เห็น ภาชิตมอญมี
กล่าวว่า “เมื่อกาจับที่ต้นหญ้า ด้วยคิดว่าไม่มีใครเห็น ถึง
กระนั้นก็มีผู้เห็นถึงสองเป็นอย่างน้อย” ผู้เห็นทั้งสองในภาชิต
มอญนี้คือใคร ขอให้คิดเขาเอง ถ้าคิดไม่เห็น ก็ให้ส่องหน้า
ในกระจกก็จะเห็นผู้ที่เห็นกา แม้พระพุทธรูปภาชิตก็มีกล่าวไว้ว่า
“ชื่อว่าที่ลับ ย่อมไม่มีแก่ผู้ทำชั่ว” ความเข้าใจเรื่องกรรม

คต. พระสุตฺตพจนโก

แนวคิดเรื่องกรรม

ในมหาโพธิชาตกตคนหนึ่ง เล่าว่า พระราชาแห่งรัฐหนึ่งมีอำมาตย์อยู่ ๔ คน เป็นผู้แสดงลัทธิต่างๆ แก่พระราชา อำมาตย์คนที่ ๑ แสดงลัทธิว่า ผลทุกอย่างไม่มีเหตุ อำมาตย์คนที่ ๒ แสดงลัทธิว่า พระอิศวร (พระเป็นเจ้า) สร้างอำมาตย์คนที่ ๓ แสดงลัทธิว่า ทุกๆ อย่างเป็นเพราะบุญกรรม (กรรมในปางก่อน) อำมาตย์คนที่ ๔ แสดงลัทธิว่า ชาตศูญยังมีชีปะขาวอีกคนหนึ่ง ซึ่งพระราชาเคารพนับถือ ประรณจะโด้วาทะกับอำมาตย์เหล่านั้น จึงไปขอหนึ่งวานรจากชาวบ้านมา ตาก ทำให้หมดกลิ่นให้เรียบร้อยดีแล้ว จึงนุ่งห่มหนึ่งวานรและใช้เป็นอย่างผ้าพาดบ่า เข้าไปในพระอุทยาน พระราชาได้ทรงทราบ ได้เสด็จพร้อมทั้งอำมาตย์ทั้งสี่ ทอดพระเจดร์เห็นท่านชีปะขาวกำลังนั่งสนใจอยู่กับหนึ่งวานร จึงตรัสถาม ชีปะขาวก็ทูลตอบว่า วานรนี้มีอุปการะแก่อาตมามาก ช่วยนำน้ำมาให้

ภค. พระพุทธเจ้า

บ้าง กวาดที่ให้อยู่บ้าง ทำการปฏิบัติให้ต่างๆ อาตมาจะไม่ไหน
ก็ขึ้นหลังวานรนี้ไป แต่คราวหนึ่งอาตมาเกิดมีจิตใจทราวม จึง
กินเนื้อของวานรนั้น นำหนังมาตากให้แห้ง ใช้นุ่งห่มตลอดถึงปู
นั่งนอน เพราะคิดถึงบุญคุณว่ามีอุปการะแก่อาตมามาก ฝ่าย
อำมาตย์ทั้งสี่ได้ยินดังนั้น ก็พากันกล่าวเย้ยหยันว่าวาชีปะขาวนี้
เป็นคนอกตัญญู ทยศต่อมิตร ทำปาณาติบาต

ฝ่ายวาชีปะขาวจึงกล่าวโต้อำมาตย์คนที่ ๑ ซึ่งถือลัทธิ
ทุกๆ อย่างไม่มีเหตุ ว่าเมื่อผลทุกๆ อย่างไม่มีเหตุ เกิดขึ้นเอง
ความชั่วอะไรๆ จะมีได้อย่างไร เพราะว่าตามลัทธิของท่าน
ย่อมไม่มีเหตุที่จะทำให้ใครๆ ในโลกเสรีหมองหรือบริสุทธ์
โลกนี้เป็นไปตามคติและภาวะของตนเอง แปรปรวนวิวัฒนาการ
ไปเอง มีสุขมีทุกข์ไปเอง จะทำอะไรก็ทำไป ไม่จำเป็นต้องประสงค์
จะทำดีหรือทำชั่ว ทำๆ ไปก็แล้วกัน ทำอะไรก็ทำได้ เมื่อเป็น
เช่นนี้จะมีใครทำบาป หรือทำบุญอะไรเล่า ฉะนั้น ถ้าลัทธิของ
ท่านเป็นจริง ถึงว่าอาตมาจะฆ่าวานรกินเนื้อเสีย อาตมาก็ไม่มี

คต. นค.๑๖๒

โทษไม่มีบาป อำมาตย์คนที่ ๑ เมื่อถูกโต้เช่นนั้นก็นั่งนิ่ง

ชีปะขาวจึงกล่าวได้คนที่ ๒ ซึ่งถือลัทธิพระเป็นเจ้า ว่าถ้าพระเป็นเจ้าสร้างชีวิตแก่โลกทั้งหมด เทียบจัดแจงให้คนนี้ ทำกสิกรรม ให้คนนั้นเลี้ยงโค เป็นต้น เป็นผู้สร้างความสำเร็จ ความดีความชั่วทั้งปวง เป็นผู้บันดาลสิ่งทั้งหมด เมื่อเป็นเช่นนั้น ใครทำบาปก็ทำเพราะพระผู้เป็นเจ้าสั่งให้ทำ พระเป็นเจ้าจึงต้องรับบาปนั้นไปเอง ถึงอาตมาจะฆ่าถึงหรือใคร จะทำบาปอะไรๆ ก็ไม่ต้องรับบาป เพราะทำตามคำสั่งของ พระเจ้าต่างหาก อำมาตย์คนที่ ๒ ถูกโต้ดังกล่าวก็นิ่งไป

ชีปะขาวจึงกล่าวได้อำมาตย์คนที่ ๓ ซึ่งถือลัทธิกรรม ในปางก่อนว่า ถ้าใครๆ พากันถึงสุขทุกข์เพราะกรรมในปาง ก่อนเป็นเหตุเท่านั้นแล้ว ใครๆ ที่ต้องได้รับทุกข์ในบัดนี้เช่น ถูกเขาฆ่า ถูกเขาลักขโมยทรัพย์ ถูกเขาเบียดเบียนต่างๆ ก็ เพราะกรรมในปางก่อนของตนเอง เหมือนอย่างภู่นี้เขามา แล้วก็ใช้หนี้เขาไป ฉะนั้น ถ้าลัทธิของท่านเป็นจริง วานรนั้นก็คง

ศด. ๗๔๗๗๖๖๖

เคยฆ่าอาตมามาแล้วในชาติปางก่อน เหมือนอย่างที่เป็นนี้
อาตมาอยู่ มาชาตินี้อาตมาจึงฆ่าเสียบ้าง ดังนี้จึงถูกฆ่า
เป็นการชดใช้หนี้กรรมเก่าให้สิ้นไป อาตมาซึ่งเป็นผู้ฆ่าจึงเท่ากับ
เป็นผู้ช่วยดังนี้ให้พ้นจากหนี้ จึงไม่เป็นบาปอะไร กลับจะ
เป็นการช่วยไปเสียอีก และใครๆ จะฆ่าหรือทำร้ายใคร เมื่อ
อ้างว่าเป็นกรรมเก่าของเขา เขาก็ทำได้ทั้งนั้น และอาจอ้างเอา
บุญคุณเสียอีกก็ได้ ว่าช่วยฆ่าเขาเป็นการช่วยเบ็ดเสร็จหนี้กรรม
ให้แก่เขา อำมาตย์คนที่ ๓ ถูกโต้เช่นนี้ก็นิ่งไป

ชีปะขาวจึงกล่าวโต้อำมาตย์คนที่ ๔ ซึ่งถือลัทธิชาตสุญ
ว่า ถ้าใครๆ ชาตสุญเสียหมด คือตายสุญไปเลยไม่ต้องเกิดอีก
จะทำอะไรที่มุ่งประโยชน์เดี๋ยวนี้เท่านั้น แม้ว่าจะต้องทำมาตุมาต
พิตุมาตเพื่อประโยชน์ของตนก็ทำได้ ไม่มีภายหน้าที่จะต้องรับผล
ฉะนั้น ถ้าลัทธิของท่านดังกล่าวเป็นจริง แม้ว่าอาตมาจะฆ่าวานร
ก็ไม่มีบาปอะไรที่จะต้องไปรับ ตัวเราเองก็ชาตสุญ บาปและสิ่ง
ทั้งหลายก็ชาตสุญไปเช่นกัน อำมาตย์คนที่ ๔ เมื่อถูกโต้ดังนั้น

คต. พ.ศ. ๒๕๓๖

จึงเงียบไป

ซึ่งประชาชนที่ท่านกล่าวว่าเป็นพระโพธิสัตว์ จึงถวาย
โศภาทพระราชามีให้เชื่อถือลัทธิของอำมาตย์ตั้งแต่เวลานั้น และ
ให้ทรงประพาศิทธิกรรม ปกครองแคว้นแคว้นโดยธรรม

เรื่องในชาติที่แล้วมานี้ แสดงว่าแม้ผู้ที่ถือลัทธิว่าไม่มี
ความดีความชั่ว ก็ยังมีสามัญสำนึกอยู่ในความดีความชั่ว ซึ่ง
เป็นหลักความจริง จึงได้กล่าวคำหานี้ซึ่งประชาชนโพธิสัตว์ไป โดย
ไม่ทันนึกถึงลัทธิของตนที่ถืออยู่ ฉะนั้น เรื่องของกรรมจึงเป็น
เรื่องของความเป็นจริง ที่เป็นไปโดยธรรมตามสามัญ พระพุทธเจ้า
ก็ทรงเอาความจริงนี้แหละมาสั่งสอน มิได้ทรงแต่งเรื่องของ
กรรมขึ้นเอง ทั้งนี้ได้ทรงยกย้ายเปลี่ยนแปลงบิดผันไปจาก
ความจริง ทรงชี้แจงแสดงเปิดเผยไปตามหลักความจริงเท่านั้น

ข้อที่กล่าวซ้ำอีกก็คือ มักจะเข้าใจกันอีกอย่างหนึ่งว่า
เรื่องของกรรมเป็นเรื่องอดีต คือล่วงมาแล้ว ในปัจจุบันเรามัก
มีหน้าที่ปล่อยคนให้เป็นไปตามกรรม ที่เรียกกันว่า ยถากรรม

ภค. พญ. พญ. พญ.

เท่านั้น จึงไม่คิดจะทำอะไร ถ้าเห็นดังนี้เป็นความเห็นผิด
ตั้งลัทธิของอำมาตย์ที่ถือว่าอะไรๆ เกิดเพราะกรรมปางก่อน
(ปุพเพกตเหตุ) ดังกล่าวแล้ว พระพุทธเจ้าก็ทรงสอนมิให้เชื่อ
ลัทธินี้ ถือว่าเป็นลัทธิภายนอกพระพุทธศาสนา และตรัสยก
เวทนา สุข ทุกข์ ที่ทุกๆ คนได้รับอยู่เป็นตัวอย่าง ว่าเกิด
เพราะโรคต่างๆ ในปัจจุบันก็มี เกิดเพราะกรรมเก่าก็มี ฉะนั้น
เมื่อโรคเกิดขึ้นก็ต้องเยียวยา และต้องป้องกันรักษาตัวไม่ให้เกิด
โรค ในด้านความประพฤติดังๆ ก็เช่นเดียวกัน ให้ละกรรมที่
ทำชั่วทำกรรมที่ดี กรรมปัจจุบันนี้แหละเป็นข้อสำคัญแห่งชีวิต
ของทุกๆ คน คือ การที่เราทำอยู่เดี๋ยวนี้ ถ้อยคำที่เราพูดอยู่
เดี๋ยวนี้ เรื่องที่เราคิดอยู่เดี๋ยวนี้ เป็นหน้าที่ของเราที่ต้องคอย
ตรวจดู ให้ตัวเราเองทำพูดคิดแต่ในทางที่ถูก ก่อให้เกิดคุณ
ประโยชน์โดยส่วนเดียวเท่านั้น อย่าเอาเรื่องกรรมเก่ามาเป็น
เครื่องตัดรอนคุณประโยชน์ มาทำให้มันอนโรชโศกลาง ดังมีเรื่อง
เล่าเป็นคดีไว้ว่า

คต. พระสุตฺตปิฎก

มีชาย ๒ คน ไปหาหมอดู หมอทำนายทายคนหนึ่ง
ว่าจะได้เสวตฉัตร ทำนายอีกคนหนึ่งว่า จะลำบาก ชายคนที่ได้
รับทำนายจะได้เสวตฉัตรก็ดีใจ นั่งนอนรอไม่ทำมาหากินอะไร
ในที่สุดก็สิ้นทรัพย์สมบัติ ไปนอนเจ็บอยู่อย่างอนาถที่ป่ากลาง
ทุ่งมีพระภุชงค์เดินผ่านมาพบเข้า มีจิตสงสาร จึงเอากลไปปัก
ให้ ชายผู้นั้นก็สิ้นใจในกลดของพระภุชงค์ ก็ได้เสวตฉัตรเหมือน
กันเพราะคำว่า เสวตฉัตร แปลว่า ร่มขาว กลดของพระภุชงค์
ก็เป็นร่มขาวชนิดหนึ่ง ส่วนชายอีกคนหนึ่งซึ่งได้รับคำทำนายว่า
จะลำบาก เกิดความกลัวลำบาก จึงตั้งหน้าขวนขวายพากเพียร
ทำมาหากิน เก็บออมทรัพย์สินอยู่เรื่อยๆ มา จึงมีหลักฐาน
เป็นสุขสบายขึ้นโดยลำดับ แต่ก็ลำบากมาก่อนเป็นอันมาก
เรื่องนี้เป็นคติสอนใจว่า หน้าที่ของเราทุกๆ คนก็คือ ทำกรรม
ปัจจุบันนี้แหละให้ดียิ่งขึ้นๆ ไปแล

ศด. ๗-๘๗๗๖๖

เพราะเหตุไรจึงไม่เชื่อเรื่องกรรม

ในจิตใจที่มีสามัญสำนึกของทุกๆ คน ย่อมมีความรู้สึกว่ามีคุณค่าความซึ้ง มีผลของคุณค่าความซึ้ง และผู้ทำนั้นเองเป็นผู้มีคุณค่าความซึ้งติดตัวอยู่ เพราะใครทำกรรมอันใด กรรมนั้นย่อมจารึกอยู่ในจิตใจ และผู้ทำนั้นเองต้องเป็นผู้รับผลคือรับผิชอบต่อการกระทำของตน ความพิสดารในเรื่องนี้ได้แสดงแล้ว แต่การที่คนไม่น้อยยังไม่มี ความเชื่อตั้งมั่นลงไป ในกรรมตามหลักที่กล่าว ซึ่งรวบรัดโดยย่อว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” ก็เพราะเหตุ ๒ ประการ คือ

๑. ความลำเอียงเข้ากับตนเอง หรือถือเอาแต่ใจตน
๒. ไม่เห็นผลสนองที่สาสมทันตาทันใจ

ความลำเอียงเข้ากับตนเองนั้น คือมุ่งประโยชน์ตน หรือมุ่งจะได้เพื่อตนเท่านั้น ไม่คำนึงถึงความเสียหายทุกข์ยากของผู้อื่น ดังเช่นเมื่อโกรธขึ้นมา ก็ทำร้ายเขา เมื่ออยากได้ขึ้นมา

คต. พระสุตฺตปิฎก

ก็ลักของเขา เมื่อทำได้สำเร็จตั้งนี้ ก็มีความยินดีและอาจเข้าใจว่าทำดี แต่ในขณะที่เดียวกัน ก็ไม่ยอมให้ใครมาทำร้ายตัวเรา มาลักของเรา ถ้าใครมาทำเข้าเราก็ต้องว่าเขาไม่ดี ถึงเราจะไปช่วยให้เขาโกรธ เมื่อเขาโกรธขึ้นมาทำร้ายร่างกายเรา เราก็ยังว่าเขาไม่ดีอยู่นั่นเอง การกระทำอย่างเดียวกันจะดีบ้างไม่ดีบ้างอย่างไรได้ เหมือนอย่างการทำร้ายร่างกาย การลักทรัพย์ เมื่อเราทำแก่เขาได้ก็เป็นดี แต่ถ้าเขาทำแก่เราเป็นไม่ดี จะเป็นตั้งนี้หาถูกต้องไม่ เพราะเป็นการที่เราพูดเขาเองอย่างไม่ยุติธรรม

แต่การจำเียงเข้ากับตนเอง ข้อนี้แหละเป็นเหตุสำคัญอย่างหนึ่ง ที่ทำให้คนเป็นอันมากยังประกอบกรรมชั่วเพื่อประโยชน์แก่ตนเอง หรือประโยชน์แก่ผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับตน ถึงจะมีกรรมศรัทธาอยู่อย่างผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา มีอยู่ทั่วๆ ไปก็ตาม เมื่อความมุ่งจะได้ (โลภะ) ความโกรธแค้นชัดเคือง (โทสะ) ความหลงผิด (โมหะ) มีกำลังแรงกล้ากว่ากำลังศรัทธาคนที่ประกอบกรรมที่ชั่วได้ สุดแต่ใจที่อยากได้ที่โกรธ ที่หลง

จิต วิญญาน

จะฉุดชักนำไป ที่เป็นเช่นนี้ไม่ใช่เพราะไม่มีความรู้สึกสำนึกในความดีชั่ว ก็มีความรู้สึกสำนึกรู้เหมือนกัน แต่ไม่มีกำลังใจในฝ่ายสูงที่จะห้ามกำลังใจในฝ่ายต่ำ จึงยับยั้งตนเองไว้ไม่ได้ มีคนเป็นอันมาก เมื่อทำไปแล้วเกิดเสียใจในภายหลัง ดังเช่นเมื่อทำอะไรลงไปในขณะที่อยากได้ หรือรักชอบอย่างจัด ในขณะที่โกรธจัด ในขณะที่หลงจัด อย่างที่เรียกว่าหลงอย่างไม่ลืมหูลืมตา หรือในขณะที่กำลังเมาสุราอันเรียกได้ว่าหลงเหมือนกัน ครั้นเมื่อสร้างรัก สร้างชัง สร้างหลง สร้างเมาแล้ว ก็กลับเสียใจในกรรมที่ตนได้ประกอบแล้ว

ในขณะที่ใจวิปริตเช่นนั้น บางที่ทำให้เป็นรอยแผลจารึกอยู่ในจิตใจ คอยสะกิดใจให้เจ็บซ้ำเตือนครันอยู่ตลอดเวลา และทำให้เกิดความเกลียดตนเอง หรือรังเกียจตนเอง จนถึงต้องหลบหน้าเพื่อนฝูงมิตรสหายไปก็มี แต่ถึงจะหลบหน้าคนอื่นเป็นส่วนมากได้ แต่หลบตนเองไม่พ้น เมื่อเกิดความเกลียดหรือรังเกียจตนเองมากขึ้น จนไม่สามารถจะทนอยู่ใน

ศด. ๗๘๘๗๖๖๖๖

เป็นสิ่งที่มียู่ในใจของเรา ถ้าใจของเราเกิดคือตั้งขัดแย้งไม่เชื่อฟังเสียแล้ว คำแนะนำตักเตือนต่างๆ ก็ไม่มีประโยชน์ หรือมีประโยชน์น้อยมาก ฉะนั้น จึงควรที่จะคอยตรวจดูใจของเราเอง ว่า มีความเชื่อฟังต่อคำแนะนำดังสอนอยู่เพียงไร มีความคือตั้งขัดแย้งอยู่เพียงไร และคิดต่อไปว่าเพราะเหตุไร เมื่อหมั่นคิดอยู่ดังนี้แล้ว จะเห็นผลเทียบเคียงได้เอง หรือถ้ายังไม่เห็นได้เอง ก็ต้องซักถาม และท่านผู้แนะนำอบรมก็มักจะชี้แจงให้รู้ให้เข้าใจ ถ้าคิดตั้งใจฟังคำชี้แจงของท่าน ไม่ตั้งบ้อมคือตั้งเสียก่อนแล้ว ก็คงจะได้ความกระจ่างในคำแนะนำของท่าน และจะได้รับความซาบซึ้งในเมตตากรุณาของท่าน

การหัดมีความเชื่อฟังอย่างมีเหตุผลนี้ เป็นวิธีแก้ความลำเอียงเข้ากับตนเอง ที่เป็นเหตุให้ทำอะไรตามใจตนเองโดยส่วนเดียว ผู้ใหญ่ที่ดีจึงไม่ต้องตามใจเด็กในทางที่ผิด คอยแนะนำห้ามปราม หรือแม้ต้องปราบเอาบ้างตามสมควร เป็นการหัดไม่ให้ลำเอียงเข้ากับตนเองหรือถือเอาแต่ใจตนเองมา

คต. พ.ลพ.๒๖

ตั้งแต่ก่อน เข้าในคำว่า ตัดไม้ตั้งแต่ก่อน เพราะตัดเมื่อแก่นั้น เป็นการตัดยาก เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเป็นการสั่งสอนให้เป็นคนรู้ผิด รู้ถูก อย่างมีเหตุผลในเรื่องที่เกี่ยวข้องทุกๆ วัน ทำให้รู้จักเชื่อ ในสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่อว่ามีถูกมีผิด มีเหตุผล ซึ่งเมื่อเป็นความผิด แล้ว ตัวเราเองทำก็ผิด คนอื่นทำก็ผิด เมื่อเป็นความถูกแล้ว ตัวเราเองทำก็ถูก คนอื่นทำก็ถูก ข้อนี้แหละเป็นกรรมศรัทธาที่ ผู้ใหญ่สมควรปลูกฝังให้แก่เด็กมาตั้งแต่ต้น และผู้ใหญ่ก็ควรเว้น จากการกระทำสิ่งที่ไม่เหมาะสมไม่งามให้เด็กเห็น และอ้างได้ว่า ทำไมผู้ใหญ่ทำได้ เช่น ห้ามไม่ให้เด็กเล่นการพนันเที่ยวเตร่ แต่ ผู้ใหญ่เล่นการพนันเที่ยวเตร่ ห้ามไม่ให้เด็กทะเลาะวิวาทกันแต่ ผู้ใหญ่เมาสุราทะเลาะวิวาทกัน เหล่านี้เป็นต้น เมื่อทำให้เห็น เป็นตัวอย่างไม่ดี ก็ทำให้เด็กอยากเขาอย่าง ทำให้น้ำหนักในคำ อบรมห้ามปรามน้อยลงไป จนเกือบจะไม่มี ความหมายอะไร และจะเข้าทำนองที่ว่า จงทำตามคำที่ฉันพูด แต่อย่าประพฤติ อย่างที่ฉันทำ

ศด. พ.ศ. ๒๕๖๕

ไม่เห็นผลสนองที่สาสมทันตาทันที โดยมากต้องการเห็นผลของกรรมเกิดสนองให้เห็นอย่างสาสมทันตาทันที เช่น เมื่อทำกรรมดี ก็อยากเห็นกรรมดีให้ผลเป็นรางวัลอย่างมากมายทันตาทันที เมื่อเห็นหรือทราบว่าใครทำกรรมชั่วและไม่เห็นว่าเขาเสื่อมเสียอย่างไร หรือกลับเจริญรุ่งเรือง ก็สงสัยว่าทำชั่วไม่ได้ชั่วจริงกรรมมัง

อันที่จริงทำดีต้องให้ผลดี กรรมชั่วต้องให้ผลชั่วตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้อย่างไม่ผิดโดยแน่นอน และผลที่สนองนั้นจะเรียกว่าเป็นผลที่สาสมก็ได้ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้เป็นตัวอย่างในพระสูตรหนึ่งว่า กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลาย (หมายถึงทุกคนทั้งศิริจฉาน เป็นต้น ที่เกี่ยวข้องอยู่ในโลกทั้งหมด) ให้เลวและดีต่างๆ กัน คือการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ทำให้มีอายุสั้น การเว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ทำให้มีอายุยืน การเบียดเบียนเขาให้ลำบาก ทำให้มีโรครมาก การไม่เบียดเบียนเขาให้ลำบาก ทำให้มีโรคน้อย ความมักโกรธหุนหันซึ่งเคียดคับแค้น

คต. พระพุทธเจ้า

ขัดเคืองกระเจ้ากระงอศ ทำให้ผิวพรรณเศร้าหมองไม่งดงาม
ความไม่มักโกรธเคียดแค้น ทำให้ผิวพรรณส่องงดงาม ความ
มักริษยาผู้อื่น ทำให้มีศักดิ์ต่ำต้อยน้อยหน้า ความไม่ริษยา
ทำให้มีศักดิ์สูงใหญ่ ความไม่เผื่อแผ่เจือจาน ทำให้มีโภคสมบัติ
น้อย ความเผื่อแผ่เจือจาน ทำให้มีโภคสมบัติมาก ความแข็ง
กระด้างถือตัว ดูหมิ่นท่าน ทำให้เกิดในสกุลต่ำ ความไม่แข็ง
กระด้างถือตัวดูหมิ่นท่าน มีความอ่อนน้อมคารวะนับถือผู้ที่ควร
อ่อนน้อมนับถือ ทำให้เกิดในสกุลสูง ความไม่เข้าหานักปราชญ์
หรือผู้รู้ศึกษาได้ถามทำให้มีปัญญาทราม การเข้าหานักปราชญ์
หรือผู้รู้ศึกษาได้ถาม ทำให้มีปัญญามาก

ผลที่สาสมกันของกรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเป็น
ตัวอย่างดังกล่าวมานี้ เป็นผลของกรรมเก่า คือกรรมที่ทำไว้
แล้วในอดีตกาล ส่วนกรรมใหม่คือกรรมที่ทำในปัจจุบันนี้ท่าน
แสดงว่าจักให้ผลในชาติปัจจุบัน เหมือนอย่างในวันนี้ ในเดือนนี้
ในปีนี้ก็มิ จักให้ผลในชาติหน้า เหมือนอย่างในวันพรุ่งนี้ในเดือน

คิด. พ.ศ. ๒๕๖๕

หน้า ในปีหน้าก็มี จักให้ผลในชาติต่อๆ ไป เหมือนอย่างในวัน
มะรืนนี้ หรือในเดือนโน้น ในปีโน้น เป็นต้นที่มี ฉะนั้น การให้
ผลของกรรมจึงเกี่ยวแก่กาลเวลาเป็นสำคัญ การกระทำทุกๆ
อย่างที่ทำให้ผลนั้น ต้องเกี่ยวแก่กาลเวลาทั้งนั้น เช่น การปลูก
ต้นไม้มีผล ก็มีใช้ว่าต้นไม้จะให้ผลทันที ต้องรอจนต้นไม้
เจริญเติบโตและถึงฤดูกาลให้ผล จึงจะให้ผลตามชนิด การเรียน
หนังสือก็มีใช้ว่าจะเรียนให้สอบไล่ได้ภายในวันเดียว ต้องเรียน
เรื่อยไป จนถึงกำหนดสอบไล่จึงเข้าสอบไล่ บางที่ต้องเรียนซ้ำ
อีกครั้งหนึ่ง เมื่อไม่ละความพยายามก็อาจจะสอบไล่ได้ การ
ทำการค้าประกอบการอุตสาหกรรมต่างๆ รัฐบาลหรือการ
ประกอบอาชีพทุกอย่างก็เหมือนกัน จะได้รับผลก็อาศัยกาล
เวลาทั้งนั้น และผลที่ได้รับนั้นจะดีหรือไม่ดีอย่างไร จะรวดเร็ว
หรือช้าอย่างไร ก็สุดแต่สถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ศด. พ.ศ. ๒๕๖๒

อาศัยอยู่ในที่ดี และไปเรียนกวดวิชาอย่างจริงจัง ก็อาจจะสอบ
ขึ้นชั้นสูงได้ ตัวอย่างนี้เป็นตัวอย่างเฉพาะเรื่องเท่านั้น เมื่อ
กล่าวโดยส่วนรวมแล้ว คนที่มีกรรมเก่าไม่ดี แต่ว่ามีคติใหม่ดี
อย่างที่เรียกว่ากลับตนดำเนินทางใหม่ คือเว้นจากทางไม่ดี
เก่าๆ ที่เคยดำเนินมา มาเปลี่ยนดำเนินทางใหม่ที่ขัดแย้งกัน
ข้าม กรรมชั่วที่ทำไว้แล้วแต่ก่อนก็อาจยังไม่ให้ผล ได้ในคำว่า
มีตมาสว่างไป ถ้าทางเก่าก็ไม่ดี ทางใหม่ก็ไม่ดี ได้ในคำว่า มีต
มามีตไป ก็เป็นอันเอาดีไม่ได้เลย ส่วนคนที่ทำความดีมาแล้ว
เรียกว่าเดินทางถูกแล้ว แต่ต่อมากลับไปเดินทางผิด กรรมดีที่
ทำไว้แล้วก็อาจยังไม่ให้ผลไม่ได้ ได้ในคำว่า สว่างมามีตไป ฝ่าย
คนที่มาดี คือเดินทางมาถูกแล้ว และก็เดินทางถูกต้องไปเป็น
อันว่าความดีที่ทำไว้ สนับสนุนให้ดีอีกต่อไปไม่ขาดสาย ได้ใน
คำว่า สว่างมาสว่างไป

ฉะนั้น คดีที่ไปหรือการไป คือทางที่ทุกๆ คนดำเนินอยู่
ในปัจจุบันนี้แหละสำคัญมาก ในส่วนที่สว่างมาแล้วจะผิดหรือถูก

คต. นิเวศนพวชิระ

เราก็ได้ดำเนินมาแล้ว ฉะนั้น ให้ถือว่าเป็นอันแล้วไปหรือให้ถือ
เป็นบทเรียน ถ้าเดินทางต่อมาแล้วก็จึงเดินทางดั้นต่อไป ถ้า
ทางที่เดินมาแล้วไม่ดีก็เปลี่ยนทางใหม่ เลือกเดินไปในทางที่ดี
นับว่าเป็นผู้ที่กลับตัวได้ เข้าใจคำว่า มีคมาสว่างไป พระพุทธเจ้า
โปรดปรานบุคคลเช่นนี้ ดังเช่นของกุติมาลโจรเป็นตัวอย่าง
เพราะทุกๆ คนย่อมผิดพลาดมาแล้วมากบ้างน้อยบ้าง ยิ่งผ่าน
ชีวิตมามากยิ่งมีโอกาสผิดพลาดได้มาก จนถึงมีคำพังเพยว่า
ความผิดพลาดเป็นเรื่องของมนุษย์ ข้อสำคัญจึงอยู่ที่เมื่อทำผิด
ไปแล้วก็ให้รู้ตัวว่าทำผิด และตั้งใจไม่ทำให้ทำผิดอีก เป็นอันนำตัว
ให้เข้าทางที่ถูก นั่นแหละคือคติที่ดีของชีวิตปัจจุบัน

(๒) **อัฐภาพ** หมายถึงความมีร่างกายสมบุรณ์
ประกอบด้วยพละนามัย สามารถทำสิ่งที่ควรทำได้ตามต้องการ
พละนามัยของร่างกายนี้เป็นสิ่งสำคัญ ความดีจะให้ผลเต็มที่ต้อง
เมื่อร่างกายสมบุรณ์ด้วย เช่น เรียนหนังสือมาได้ถึงชั้นใดชั้น
หนึ่ง นับว่าได้ความดีมา จะเรียนต่อไปได้จนสำเร็จ ก็ต้องมี

ภค. พญ. พญ. พญ.

ร่างกายสมบุรณ์ที่สามารถจะเรียนต่อไปได้ ถ้าป่วยเป็นโรคกระ
เสาะกระแสะ การเรียนต่อก็ขัดข้องไม่สะดวก หรือคนที่กำลัง
ทำงาน ถ้าล้มป่วยลง ความเจริญก็ชะงัก ในทางตรงกันข้าม
คนที่เคยประพฤติผิดพลาดพลัดเหลวไหลมาแล้ว แต่ต่อมาได้คดีของ
ชีวิตที่ดีตั้งกล่าวแล้วในคดี ก็อาจประกอบกรรมที่ดีสืบต่อไปได้
ความเหลวไหลที่แล้วมาก็อาจยังไม่มีโอกาสให้ผล ความมีอัธยาศัย
ร่างกายสมบุรณ์เป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตทุกอย่าง เพราะ
เครื่องบั่นทอนต่างๆ นั้นมีเป็นอันมาก กล่าวโดยเฉพาะใน
ทางการแพทย์ปัจจุบันนี้ ก็แสดงว่ามีเชื้อโรคต่างๆ ในที่ต่างๆ
ทั้งภายในและภายนอกโดยรอบร่างกายมากมายหลายชนิด
เมื่อร่างกายมีกำลังต้านทานเชื้อโรคเพียงพอ ก็ไม่เกิดอาการ
เจ็บป่วย ร่างกายอ่อนแอลงเมื่อใด เชื้อโรคก็ได้ช่องเมื่อนั้น
ฉันทก็ดี กรรมดีกรรมชั่วต่างๆ ที่บุคคลทำไว้ในปางหลังก็มี
มากมาย ถ้าเราตั้งตัวไว้ดี กรรมชั่วมักไม่มีโอกาสให้ผล กรรมดี
มีโอกาสดังเสริม แต่เมื่อเพเลียงพลังลงเมื่อใด กรรมชั่วมักมีโอกา

กต. พจนานุกรมศัพท์

ให้ซ้ำเติมเมื่อนั้น

(๓) กาลสมัย หมายถึงว่าในกาลสมัยที่สมบูรณ์ มีผู้ปกครองดี มีหมู่ชนที่ดี กรรมดีก็มีโอกาสให้ผลได้มาก กรรมชั่วก็อาจสงบผลอยู่ก่อน เพราะในกาลสมัยเช่นนี้จะพากันยกย่องอุดหนุนคนดี ไม่นับสนุนคนชั่ว ทำให้คนดีมีโอกาสปραกฏตัวประกอบกรรมที่ดี อำนวยให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมยิ่งขึ้น แต่ในกาลสมัยที่บกพร่อง มีผู้ปกครองไม่ดี มีหมู่ชนไม่ดี กรรมดีที่ตนทำไว้ก็ไม่มีโอกาสให้ผล กรรมชั่วกลับมีโอกาสนำผล เพราะเป็นกาลสมัยที่กดคนดี ยกย่องคนชั่ว นับว่าเป็นกาลวิบัติ อีกอย่างหนึ่ง ในกาลสมัยที่มีการกดขี่เบียดเบียนกันจนถึงทำสงครามกัน ดังเช่นสงครามโลกที่แล้วๆ มา คนในโลกได้รับภัยสงครามกันเป็นอันมาก นี้เรียกว่าเป็นโอกาสที่กรรมชั่วซึ่งต่างได้กระทำไว้ในอดีตให้ผล ทำให้ประสบภัยต่างๆ ตลอดจนความทุกข์ยากขาดแคลนกันทั่วๆ ไป แต่ในกาลสมัยที่มีความสงบเรียบร้อย ก็เป็นไปตรงกันข้าม ต่างไปเด่นเรียนศึกษาประกอบ

ศด. พญ. พจนานันท์

การงานกันตามปกติ

(๔) การประกอบกรรม หมายถึงการประกอบกระทำในปัจจุบัน ถ้าประกอบกระทำกรรมที่ดีที่ชอบอยู่ในปัจจุบัน กรรมชั่วที่ทำไว้ในอดีตก็อาจยังระงับผล หรือแม้กำลังให้ผลอยู่แล้วก็ตาม อาจเบาลง ดังเช่นผู้ที่ต้องถูกกักขังของจำ เมื่อประพฤติดุร้ายก็ย่อมได้รับผ่อนผัน และลดเวลากักขังของจำนั้นให้น้อยเข้า ถ้ากรรมเก่าคืออยู่แล้วก็ยิ่งจะส่งเสริม เหมือนอย่างนักเรียนที่ตั้งใจเรียนดีมาแล้ว และตั้งใจเรียนดีอยู่ในปัจจุบัน ก็ช่วยกันให้เรียนดียิ่งขึ้น แต่ถ้าในปัจจุบันนี้ประกอบกรรมที่ชั่วเสียหาย ก็จะตัดผลของกรรมดีที่เคยทำมาแล้วด้วย เหมือนอย่างข้าราชการที่ทำงานมาโดยสุจริตแล้ว แต่มาทำทุจริตในหน้าที่ขึ้น ก็อาจตัดผลของความดีที่ทำมาแล้ว ในเมื่อการทำทุจริตในหน้าที่นั้นปรากฏขึ้น

การให้ผลของกรรม ย่อมเกี่ยวแก่กาลเวลา ประกอบกับสถานการณ์ทั้งสิ้นดังกล่าวนี้นี้ ท่านเล่าเรื่องเป็นตัวอย่างเปรียบเทียบไว้ว่า เหมือนอย่างว่านุชผู้หนึ่งรับราชการ ได้รับตำแหน่ง

ศต. พหุศตวรรษ

เป็นเจ้าเมืองแห่งหนึ่ง แต่บุรุษผู้นั้นมิได้ปฏิบัติหน้าที่โดยชอบ
ไปชมชู้ถือเอาทรัพย์ต่างๆ ของประชาชนในเมืองที่ปกครองโดย
พลการ แต่ก็ยังไม่มีใครอาจจะฟ้องร้องว่ากล่าวเพราะกลัว
อำนาจ บุรุษผู้นั้นกำเริบยิ่งขึ้น ถึงกับไปผิดในบุคคลที่เป็นใหญ่
กว่าตน มีอำนาจยิ่งกว่าตน จึงถูกจับไปเข้าเรือนจำและ
ประกาศให้ประชาชนที่ถูกข่มเหงร้องทุกข์กล่าวโทษจึงมีเสียง
ร้องทุกข์กล่าวโทษขึ้นตั้งร้อยตั้งพัน บุรุษนั้นจึงถูกลงโทษไปตาม
ความผิด

เรื่องนี้พึงเห็นความเปรียบเทียบดังนี้ เวลาที่บุรุษนั้น
ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองกำลังรุ่งเรือง ก็เท่ากับเวลาตั้งอยู่ใน
คติคือตำแหน่งมีอำนาจ ประกอบด้วยมีฐานะของตนสูง ทำอะไร
ได้ตามต้องการ อยู่ในสมัยที่ตนมีอำนาจ ทั้งอยู่ในหน้าที่ เป็น
โอกาสให้ประกอบกระทำอะไรก็ได้ อุกุศลกรรมจึงไม่มีโอกาสจะให้
ผล ต่อเมื่อถูกจับเข้าเรือนจำ เสียงร้องทุกข์กล่าวโทษเกิดขึ้น
ตั้งร้อยตั้งพันเรื่อง ก็เท่ากับถึงกาลวิบัติของตน สถานการณ์

ภค. พระพุทธเจ้า

ต่างๆ ดังกล่าวที่เคยตีก็กลับเลวลง เข้าในคำว่า น้ำลดตอผุด
อกุศลกรรมที่ตนทำไว้จึงมีโอกาสดำเนิน

รวมความว่า ทุกๆ คนทำกรรมใดๆ ไว้กรรมนั้นๆ
ย่อมให้ผลในปัจจุบันบ้าง ในภายหน้าบ้าง ในเวลาต่อๆ ไปบ้าง
ตามแต่กรรมนั้นๆ จะหนักเบาอย่างไร ท่านเปรียบเทียบอย่าง
ยืนอยู่บนที่สูงและโยนสิ่งต่างๆ มีก้อนหิน ก้อนดิน กิ่งไม้ ใบ
หญ้า เป็นต้นลงมา ของที่มีน้ำหนักมากย่อมตกลงสู่พื้นดินก่อน
ส่วนของที่มีน้ำหนักน้อยยกกว่าก็ตกถึงพื้นดินภายหลังโดยลำดับ
กรรมที่ฉันนั้น กรรมที่หนักให้ผลก่อน ส่วนกรรมที่หนักน้อย
กว่าหรือเบากว่าก็ให้ผลตามหลัง การให้ผลของกรรมจึงเกี่ยว
กับกาลเวลา ประกอบกับสถานการณ์ ๔ อย่าง คือ (๑) คติ
(๒) อธิภาพ (๓) กาลสมัย (๔) การประกอบกรรมในปัจจุบัน
แต่กรรมย่อมให้ผลแน่นอน ตามพระพุทธานุชาตินิชา

กल्याณการี กल्याณิ ทำดีได้ดี

ปาปการี ๑ ปาปิก ทำชั่วได้ชั่ว

คิด. พญ. สุภาพร ชัย

กรรมเวร

“ฝากไว้ก่อนเถิด รอให้ถึงที่เราน้ำง” นาย ข. คิดผูกใจไว้เมื่อถูกนาย ก. ช่มเหงคะเนงร้าย ต่อมาเมื่อนาย ข. ได้โอกาสก็ทำร้ายนาย ก. ตอบแทน นาย ก. ก็ทำร้ายนาย ข. ตอบเข้าอีก แล้วต่างก็ทำร้ายตอบกันไปตอบกันมา ตัวอย่างนี้แหละเรียกว่าเวร บางรายผูกเวรกันไปชั่วลูกชั่วหลาน บางรายผู้ใหญ่ผูกเวรกันแล้วยังห้ามไม่ให้บุตรหลานของตนผูกมิตรกันอีกด้วย ถือว่าไปผูกมิตรกับลูกหลานศัตรู มีใช่แต่ต้องร้ายแรงจึงเรียกว่าเวร ถึงรายย่อยๆ ตั้งการตอบโต้กันในวงศ์วงศ์ชกต่อย ก็เรียกว่าเวร เช่น นาย ก. คำ นาย ข. ชกต่อยนาย ข. ก่อน นาย ข. ก็คำตอบชกต่อยตอบ แล้วต่างก็คำและต่างก็ชกต่อยกันคู่ตลุด บางทีวงศ์วิวาทขยายออกไป คือเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพลี่ยงพล้ำก็ไปบอกพรรคพวกร่วมคณะร่วมโรงเรียนให้พลอยโกรธ แล้วยกพวกไปชกต่อยต่อสู้กัน ขยายเวรออกไป

ศด. ๗๖๗๗๖๖๖๖

บางรายเด็กทะเลาะกันแล้วไปฟ้องผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายเข้า
กับเด็กที่เป็นบุตรหลานของตน ก็ออกต่อว่าต่อปากต่อคำวิวาท
กัน เวงวงเล็กก็ขยายออกเป็นเวงวงใหญ่ เรื่องเล็กกลายเป็น
เรื่องใหญ่ เรื่องทะเลาะวิวาทกันสายใหญ่ๆ มีชิ้นน้อยที่เกิดจาก
มูลเหตุที่เล็กน้อย ดั่งนิทานเรื่องนี้น้ำผึ้งหยดเดียว ทำให้เกิด
สงครามกลางเมือง

วงเวรในระหว่างบุคคลให้เกิดความเสียหายในวงแคบ
ส่วนวงเวรในระหว่างหมู่คณะให้เกิดความเสียหายในวงกว้าง
ออกไป ยิ่งวงเวรในระหว่างประเทศชาติ ในระหว่างค่ายของ
ชาติทั้งหลายยิ่งให้เกิดความเสียหายอย่างกว้างขวาง ตลอดจน
จนถึงทั่วโลก เหล่านี้เป็นเรื่องของเวรทั้งนั้น ฉะนั้น จึงควร
ทำความเข้าใจควบคู่กันไปกับเรื่องกรรม

เวรคือความเป็นศัตรูกันของบุคคล ๒ คน คือ ๒
ฝ่าย เพราะฝ่ายหนึ่งก่อกรรมเสียหายแก่อีกฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายที่ได้
รับความเสียหายนั้นก็ผูกใจเจ็บและคิดแก้แค้นตอบแทน เวรจึง

กต. พ.๑๘๗๗๖๕๐

ประกอบด้วยบุคคล ๒ คน หรือ ๒ ฝ่าย คือผู้ก่อความเสียหาย ๑ ผู้รับความเสียหาย ๑ บุคคลที่ ๒ นี้ผูกใจเจ็บแค้น จึงเกิดความเป็นศัตรูกันขึ้น นี้แหละคือเวร

เวรเกิดจากความผูกใจเจ็บแค้นของบุคคลที่ ๒ คือ ผู้รับความเสียหาย พระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้ว่า “ชนเหล่าใดผูกอยู่ว่า คนนี้ได้ค่าเรา ได้มาเรา ได้ชนะเรา ได้ลึกลงของเรา เกรงของชนเหล่านั้นไม่สงบ” ดังนี้ ทั้งนี้เพราะถ้าพึงบุคคลที่ ๑ ฝ่ายเดียว ก็ยังไม่เป็นเวรโดยสมบูรณ์ ต่อเมื่อบุคคลที่ ๒ ผูกใจเจ็บไว้ จึงเกิดเป็นเวรโดยสมบูรณ์ แต่ถ้าบุคคลที่ ๒ นั้นไม่ผูกใจเจ็บ ก็ไม่เกิดเป็นเวรขึ้นเหมือนกัน ฉะนั้น ความเกิดเป็นเวร ขึ้นจึงเพราะบุคคลที่ ๒ เป็นสำคัญ เห็นอย่างง่ายๆ ในเรื่องเวรสามัญ เมื่อมีใครมาทำความล่วงเกินอะไรเล็กๆ น้อยๆ ต่อเรา เมื่อเราไม่ผูกอาฆาต เขาและเราก็ไม่เกิดเป็นศัตรูกัน คือไม่เกิดเป็นเวรกันนั่นเอง เหมือนอย่างตบมือข้างเดียวไม่เกิดเสียง

ศด. พระพุทธเจ้า

เวอร์รับเพราะบุคคลที่ ๒ ไม่ผูกอาฆาตดั่งกล่าวแล้ว
พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้โดยความว่า “ส่วนชนเหล่าใดไม่ผูกอยู่ว่า
คนนี้ได้ตำเรา ได้ฆ่าเรา ได้ชนะเรา ได้ลักของของเรา เสรของ
ชนเหล่านั้นย่อมสงบระงับ เสรไม่ระงับด้วยเสรในกาลไหนๆ
เลย แต่ย่อมระงับลงด้วยความไม่ผูกเสร” ดังนี้ น่าคิดว่าเมื่อ
เป็นเช่นนี้ บุคคลที่ ๒ เป็นผู้ที่น่าติมากกว่าบุคคลที่ ๑ เพราะ
ทำให้เป็นเวรขึ้น ในเรื่องเวรเป็นความจริงอย่างนั้น ยกตัวอย่าง
ง่ายๆ เหมือนอย่างเป็นความกันเินในโรงศาล เมื่อมีใครเป็นโจทก์
ฟ้องใครเป็นจำเลยขึ้นจึงเกิดเป็นความ คดีถึงที่สุดหรือโจทก์
ถอนฟ้องเสียเมื่อใด ความก็ระงับเมื่อนั้น แต่ถ้าจำเลยไม่เป็น
ตัวการก่อกรรมเสียหายแก่โจทก์ เมื่อกล่าวโดยปกติ มิใช่แก้แค้น
กันแล้ว โจทก์ก็คงไม่ฟ้อง ฉะนั้นคดีที่ บุคคลที่ ๑ นั้นเองเป็น
มูลเหตุของเวร เพราะเป็นตัวการก่อกรรมเสียหายขึ้นก่อน

ศต. พระพุทธเจ้า

เวรเกี่ยวกับกรรมของบุคคลที่ ๑ ซึ่งทำความเสียหายให้แก่บุคคลที่ ๒ และเกี่ยวกับกรรมของบุคคลที่ ๒ ซึ่งทำตอบด้วย ดังเช่น นาย ก. ฆ่า นาย ข. ลักทรัพย์ของนาย ข. นาย ข. จึงผูกใจอาฆมาต เกิดเป็นเวรกันขึ้น นี่ก็เป็นเพราะกรรมของนาย ก. นั่นเอง ซึ่งทำแก่นาย ข. และนาย ข. ก็ผูกใจตอบ ฉะนั้น เวรจึงเกี่ยวแก่กรรมของบุคคลนั่นเอง ที่ยังให้เกิดความเสียหาย เจ็บแค้นแก่คนอื่น กรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้ละเว้นในศีล ๕ คือการฆ่าสัตว์ ๑ การลักทรัพย์ ๑ การประพฤตินิโคตประเพณีในทางกาม ๑ การพูดเท็จ ๑ การดื่มน้ำเมา ๑ เรียกว่าเวร ๕ หรือภัย ๕ อย่าง เพราะเป็นกรรมที่ก่อเวรก่อภัยทั้งนั้น เช่น การฆ่าสัตว์ ก็มีผู้ฆ่าฝ่ายหนึ่ง ผู้ถูกฆ่าอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นคู่เวรคู่ภัยกัน การลักทรัพย์ก็มีผู้ลักฝ่ายหนึ่ง ผู้ถูกลักอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นคู่เวรคู่ภัยกัน ดังนั้นเป็นตัวอย่าง กล่าวโดยรวบรัด เวรเกิดจากกรรมที่ก่อความเสียหายให้แก่ใครๆ นั่นเอง

ศต. พระพุทธเจ้า

ผลของกรรมได้แสดงแล้วว่า ผลดีต่างๆ เกิดเพราะกรรมดี ผลชั่วต่างๆ เกิดเพราะกรรมชั่ว ส่วนผลของเวร คือ ความทุกข์ที่บุคคล ๒ ฝ่ายผู้เป็นศัตรูคู่เวรก่อให้เกิดแก่กัน กรรมเมื่อให้ผลแล้วก็หมดไป เหมือนอย่างผู้ต้องโทษครบกำหนดแล้วก็พ้นโทษ ส่วนเวร เมื่อบุคคลทั้งสองฝ่ายนั้นยังผูกใจเป็นศัตรูกันอยู่ตราด ก็ยังไม่ระงับทรานนั้น แต่เมื่อบุคคลทั้งสองฝ่ายเลิกเป็นศัตรูกันเมื่อใด เวรก็ระงับเมื่อนั้น ฉะนั้น เวรจึงอาจยาวก็ได้ สั้นก็ได้ สุดแต่บุคคล ๒ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง สัตว์บางชนิดพบกันเข้าไม่ได้ เป็นต้องทำร้ายกัน เช่น กากับนกเค้า บัณฑิตผู้ฉลาดในการสอนยกเป็นตัวอย่างของเวรที่ผูกกันยืดยาวไม่รู้จบ เหมือนกับผูกกันมาตั้งแต่ปฐมกาลปี และผูกกันไปไม่สิ้นสุด ในหมู่มนุษย์บางชาติบางเหล่าก็คล้ายๆ กันอย่างนั้น

ศต. พระพุทธพจน์

นิทานเรื่องระงับเวร

ท่านเล่าเป็นเรื่องสอนให้ระงับเวร ดังจะเล่าโดยย่อต่อไปนี้ มีเรื่องที่เคยเกิดขึ้นแล้วว่า พระเจ้าพรหมทัตครองนครองราชสมบัติอยู่ในกรุงพาราณสี ในรัฐกาสิ ได้เสด็จกรีธาทัพไปยังยี่ พระเจ้าที่มิติแห่งแคว้นโกศล พระเจ้าที่มิติทรงประมาณกำลัง เห็นว่าจะต่อสู้ไม่ได้ จึงทรงพาพระมเหสีเสด็จหนีออกจาก พระนคร ปลอดภัยเป็นปริพาชก (ชีปะขาว) ไปทรงอาศัย อยู่ในบ้านของนายช่างหม้อที่ชานเมืองพาราณสี ซึ่งเป็นนคร ของราชศัตรู ฝ่ายพระเจ้าพรหมทัตก็ทรงยกทัพเข้าครอบครอง แคว้นโกศล

ต่อมาพระมเหสีของพระเจ้าที่มิติทรงพระครรภ์ เกิด อากาการแพ้พระครรภ์ ด้วยทรงอยากทอดพระเนตรกองทัพ ประกอบด้วยองค์ ๔ กองช้าง กองม้า กองรถ และกองราบ ในเวลาอาทิตย์ขึ้น และอยากจะทรงค้ำน้ำล้างพระครรภ์ จึง

ศต. พ.ศ. ๒๕๒๕

กราบทูลพระราชสวามี พระเจ้าที่มิตติพระราชสวามีได้ตรัสห้าม
พระนางก็ตรัสยืนยันว่า ถ้าไม่ทรงได้ก็จักสิ้นพระชนม์

ครั้งนั้น พรหมณ์บุโรหิตของพระเจ้าพรหมทัต เป็น
พระสหายของพระเจ้าที่มิตติ พระเจ้าที่มิตติจึงเสด็จไปหา ตรัสเล่า
ความให้ฟัง ฝ่ายพรหมณ์บุโรหิตก็เข้าไปเฝ้าพระเทวีก่อน พระ
เจ้าที่มิตติทรงนำไปยังบ้านที่พักอาศัย พรหมณ์บุโรหิตได้เห็น
พระมเหสีของพระเจ้าที่มิตติเสด็จดำเนินมาแต่ไกล ก็ยกมือพนม
นอบน้อมไปทางพระนาง เปล่งวาจาขึ้นว่า “พระเจ้าโกศล
ประทับอยู่ในพระครรภ์” แล้วกล่าวบริบรวงจะจัดการให้พระนาง
ได้ทอดเนตรเห็นกองทัพทั้งสี่เหล่า และได้ค้ำน้ำล้างพระชรรค์
พรหมณ์บุโรหิตจึงเข้าเฝ้าพระเจ้าพรหมทัต กราบทูลว่าได้เห็น
นิมิตบางอย่าง ขอให้ทรงจัดกองทัพ ๔ เหล่า ให้ยกออกตั้ง
ขบวนในสนามในเวลารุ่งอรุณวันพรุ่งนี้และให้ล้างพระชรรค์
พระเจ้าพรหมทัตทรงอำนวยการตามพระมเหสีพระเจ้าที่มิตติจึงได้
ทอดพระเนตรกองทัพและได้ทรงค้ำน้ำล้างพระชรรค์สมอาการที่

ศต. พระพุทธเจ้า

เข้ามาเพื่อจะเยี่ยม ก็ได้เห็นพระราชมารดาบิดากำลังถูก
พันธนาการ เขากำลังนำตระเวนไปอยู่ จึงตรงเข้าไปหา ฝ่าย
พระเจ้าที่มิติดทอพระเนตรเห็นพระราชโอรสกำลังมาแต่ไกลก็
ตรัสขึ้นว่า “พ่อที่ฆาตุ เจ้าอย่าเห็นยาว อย่าเห็นสั้น พ่อที่ฆาตุ
เวรทั้งหลายย่อมไม่ระงับด้วยเวรเลย แต่ย่อมระงับด้วยการไม่
ผูกเวร” พอพวกเจ้าหน้าที่เหล่านั้นได้ยินพระดำรัสนั้นก็พากัน
กล่าวว่า พระเจ้าที่มิติดเสียดพระสติรับสั่งเพื่อไป พระเจ้าที่มิติดก็
ตรัสว่า พระองค์มิได้เสียดสติ ผู้ที่เป็นวิญญูจักเข้าใจ แล้วได้ตรัส
ซ้ำๆ ความอย่างนั้นถึง ๓ ครั้ง เมื่อพวกเจ้าหน้าที่นำตระเวน
แล้วก็นำออกนอกพระนคร ตัดพระองค์ออกเป็น ๔ ท่อนทิ้งไว้
๔ ทิศ แล้วตั้งกองรักษา

ที่ฆาตุกุมารได้นำสุราไปเลี้ยงพวกกองรักษาจนเมาพุง
หลับหมดแล้ว เก็บพระศพของพระมารดาบิดามารวมกันเข้า
ถวายเป็นพระเพลิง เสร็จแล้วก็เข้าป่า ทรงกันแสงคร่ำครวญจน
เพียงพอแล้วก็เข้าสู่กรุงพาราณสี ไปสู่โรงช้างหลวง ผาก

ศด. พ.ศ. ๒๕๒๕

เป็นอันมาก จนถึงปลงพระชนม์พระราชมารดาบิดาของตน
บัดนี้ถึงเวลาจะสิ้นเวรกันเสียที” จึงชักพระขรรค์ขึ้นจากฝัก
ในขณะนั้น พระราชดำรัสของพระราชบิดาก็ผุดขึ้นในหทัยของ
ที่ฆาตุฆุมาร เตือนให้คิดว่า ไม่ควรละเมิดคำของพระราชบิดา
จึงสอดพระขรรค์เข้าฝัก ครั้นแล้วความคิดที่เป็นเวรที่ผุดขึ้นใหม่
เป็นครั้งที่ ๒ ที่ฆาตุฆุมารก็ชักพระขรรค์ขึ้นจากฝัก แต่เมื่อ
ระลึกถึงพระดำรัสของพระราชบิดาก็สอดพระขรรค์เก็บอีก
ในครั้งที่ ๓ ก็เหมือนกัน ที่ฆาตุฆุมารชักพระขรรค์ขึ้นแล้วด้วย
เวรจิต แล้วก็สอดพระขรรค์เก็บด้วยอำนาจพระราชมารดาของ
พระราชบิดา

ในขณะนั้น พระเจ้าพรหมทัตทรงสะดุ้ง เสด็จลุกขึ้น
โดยฉับพลัน มีพระอาการตกพระทัยกลัว ที่ฆาตุฆุมารจึงกราบ
บังคมทูลถาม จึงรับสั่งเล่าว่า ทรงพระสุบินเห็นที่ฆาตุฆุมาร
โอรสพระเจ้าที่มีดีทางพระองค์ให้ล้มลงด้วยพระขรรค์ ท่านใดนั้น
ที่ฆาตุฆุมารก็จับพระเศียรของพระเจ้าพรหมทัตด้วยหัตถ์ซ้าย

ศต. พินิจพิเคราะห์

ซักพระขรรค์ออกด้วยพระหัตถ์ขวา ทูลว่า “เรานี้แหละคือ
ที่ฆาตูกุมารโอรสของพระเจ้าที่มีติ ซึ่งพระองค์ได้ทำความทุกข์
ยากให้อย่างมากมาย จนถึงปลงพระชนม์พระราชมารดาบิดา
ของเรา บัดนี้ถึงเวลาที่เราจะทำให้สิ้นเวรกันเสียที” พระเจ้า
พรหมทัตจึงหมอบลงขอชีวิต “ข้าพระองค์อาจจะถวายชีวิตแก่
พระองค์ได้อย่างไร พระองค์นั่นเองพึงประทานชีวิตแก่ข้า
พระองค์” “พ่อที่ฆาตุ ถ้าอย่างนั้นเจ้าจงให้ชีวิตแก่เรา และเรา
ก็ให้ชีวิตแก่เจ้า” พระเจ้าพรหมทัตและที่ฆาตูกุมารทั้งสองจึง
ต่างให้ชีวิตแก่กันและกัน ต่างได้ทำการสวดสาบานว่าจะไม่คิด
ทรยศต่อกัน ครั้นแล้วพระเจ้าพรหมทัตก็เสด็จขึ้นประทับรด
ที่ฆาตูกุมารที่ขั้บรตมาบรรจบพบกองทหารแล้วเข้าสู่พระนคร

พระเจ้าพรหมทัตรับสั่งให้ประชุมอำมาตย์ ตรัสถามว่า
ถ้าพบที่ฆาตูกุมารโอรสพระเจ้าที่มีติจะพึงทำอย่างไร อำมาตย์
เหล่านั้นกราบทูลว่า ให้ตัดมือตัดเท้าตัดหูตัดจมูกบ้าง ให้ตัด
ศีรษะบ้าง พระเจ้าพรหมทัตจึงตรัสว่า “ผู้นี้แหละคือที่ฆาตุ

ศต. พ.ศ. ๒๕๒๕

กุมารโอรสพระเจ้าที่มีติ แต่ใครจะทำอะไรไม่ได้ เพราะว่ากุมารนี้ให้ชีวิตแก่เราแล้ว และเราก็ให้ชีวิตแก่กุมารนี้แล้ว” แล้วทรงหันไปตรัสขอให้ที่มาดุกุมารอธิบายพระดำรัสของพระราชบิดาในเวลาที่สิ้นพระชนม์

ที่มาดุกุมารจึงกราบทูลอธิบายว่า “คำว่า อย่าเห็นยาว คืออย่าได้ทำเวรให้ยาว คำว่า อย่าเห็นสั้น คืออย่าคว่นแตกกับมิตร คำว่า เวรทั้งหลายย่อมไม่ระงับด้วยเวรเลย แต่ย่อมระงับด้วยความไม่ผูกเวร คือถ้าข้าพระองค์คิดว่าพระองค์ทรงปลงพระชนม์พระราชมารดาบิดาของข้าพระองค์ ก็จงปลงพระชนม์ของพระองค์เสีย พวกคนที่จงรักภักดีต่อพระองค์ก็จะพึงปลงชีวิตของข้าพระองค์ ส่วนคนที่ชอบข้าพระองค์ก็จะพึงปลงชีวิตพวกคนเหล่านั้น เวรจึงไม่ระงับลงได้ด้วยเวรอย่างนี้ แต่ว่าบัดนี้พระองค์ได้ประทานชีวิตแก่ข้าพระองค์ และข้าพระองค์ก็ได้ถวายชีวิตแก่พระองค์แล้ว เวรนั้นจึงเป็นอันระงับลงด้วยความไม่ผูกเวร” พระเจ้าพรหมทัตตรัสสรรเสริญแล้ว

ศต. พหุศตวรรษ

พระราชทานคืนราชสมบัติของพระเจ้าที่มีติ และได้พระราชทาน
ธิดาแก่ที่ฆาตกรรม เรื่องนี้ สมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวง
วชิรญาณวงศ์ ได้ทรงพระนิพนธ์เป็นคำฉันท์ไว้ เรียกว่า ที่ฆาต
คำฉันท์

นิทานเรื่องระงับเวรที่เล่านี้เป็นเรื่องโบราณ ยังมีนิทาน
เรื่องระงับเวรในระยะเวลาใกล้ๆ นี้ คือในสงครามโลกคราวที่
แล้ว เมื่อญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทย จับฝรั่งมาเป็นเชลย
กำหนดให้ทำงานต่างๆ คนไทยก็พากันสงสารเชลยฝรั่งและ
แสดงเมตตาจิตสงเคราะห์ จนเห็นพวกเขาบ้านหาคอนผลไม้
ไปคอยให้ พากันช่วยเหลืองานต่างๆ ไม่ได้ถือว่าเป็นคู่แข่งศัตรู
ครั้นเมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามกลับเป็นเชลย คนไทยก็กลับสงสาร
ญี่ปุ่น อานาจเมตตาจิตของคนไทยส่วนรวมนั้นเชื่อกันว่า เป็น
เครื่องผูกมิตรในจิตใจของทั้งฝรั่งทั้งญี่ปุ่น ซึ่งได้ช่วยประเทศ
ไทยไว้อย่างมากมาย ถ้าคนไทยมีนิสัยผูกเวรมากกว่าผูกมิตร
แล้ว เหตุการณ์ก็น่าจะไม่เป็นเช่นนี้

จิต. พ. = อุตฺตม. ๖๓๕

อาศัยการปฏิบัติตามคำที่ทุกคนคงได้ฟังจนคุ้นหู คือ “ขออภัย” กับคำว่า “ให้อภัย” เมื่อใครทำอะไรล่วงเกินแก่คนอื่นก็กล่าวคำขออภัยหรือขอโทษ ฝ่ายผู้ที่ถูกล่วงเกินก็ให้อภัย คือยกโทษให้ คนเราต้องอยู่รวมกันเป็นหมู่ คือร่วมบ้านเรือน ร่วมโรงเรียน ร่วมประเทศชาติ เป็นต้น ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ ก็อาจจะประพฤติด่วงเกินกันบ้างเพราะความความประมาทพลั้งเผลอต่างๆ ถ้าต่างไม่รู้จักขออภัย และไม่รู้จักให้อภัยแก่กันและกันแล้ว ก็ทะเลาะวิวาทกัน แดกญาติ แดกมิตร แดกสหายกัน ไม่มีความสุขสงบ นี้แหละคือเวร อันได้แก่ความเป็นศัตรูกัน หรือที่เรียกอย่างเบาๆ ว่า ไม่ถูกกันนั่นเอง

อนึ่ง จะคิดว่าล่วงเกินเขาแล้วก็ขอโทษเขาได้ ดังนี้แล้ว ไม่ระมัดระวังในความประพฤติของตน ก็ไม่ถูก เพราะโดยปกติสามัญยอมให้อภัยกันในกรณีที่ควรให้อภัย ซึ่งผู้ประพฤติด่วงเกินแสดงให้เห็นได้ ว่าทำไปด้วยความประมาท หรือด้วยความโง่เขลาเบาปัญญา และให้โทษไม่มากนัก คนที่มีจิตใจสูง

ภค. นิสฺสํภวํ

เป็นพิเศษเท่านั้นจึงจะให้ภัยในเรื่องร้ายแรงได้ ซึ่งก็มีเป็นส่วนน้อย และถึงแม้จะให้ภัยในส่วนตัว แต่กฎหมายบ้านเมืองไม่ยอมอภัยให้ก็มี และโดยเฉพาะเมื่อเป็นบาป หรืออกุศลกรรมแล้ว กรรมที่ตนก่อขึ้นไม่ให้ภัยแก่ผู้ก่อกรรมนั้นเลย ฉะนั้นทางที่ดีจึงควรมีสติระมัดระวัง มีขันติคือความอดทน มีโลภีจะคือความสงบเสงี่ยม คอยเจียมตน ประหยัดตน ไม่ก่อเหตุเป็นเวรเป็นภัยแก่ใคร พระพุทธเจ้าจึงตรัสไว้ว่า

“สญฺณมโต เวรํ น จียติ

ผู้ระมัดระวังอยู่ย่อมไม่ก่อเวร”

ความดีที่รอการชม

ศด. น.ศ. ยุกตพร ชัยดี